БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

1925 чылдан үндөөлеттинген

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1958 ИЮЛЬ 1 ВТОРНИК № 129 (4099)

Өртээ 20 коп.

ТУВИНСКАЯ ОБЛАСТНАЯ БИБЛИОТЕКА им. А. С. ПУШКИНА

152136

БӨГҮНГҮ СОЛУНДА:

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунга, Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитединге, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелинге (1 арын).

ВЛКСМ ТК-да (1 арын).

ССРЭ-ниң хереглел кооперациязының төлөөлекчилериниң бешки сессиязы хагдынган (1 арын).

Тыва Автономнуг области хөй уругларны-иелерни «Иениң алдары» орденнер болгаш «Иениң медалы» медальдар-биле шаңнаар дугайында РСФСР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Чарлыы (2 арын).

Д. Деев. — Чаа дүжүттүң тараазын хүлөөп алырынга үлегерлиг белеткенир (2 арын).

Район солуннарындан (2 арын).

С. Маады. — Электростанция тудуунче кичөөнгейни күштелдирер (3 арын).

А. Чараш-оол. — Кукурузаны кыдыра көрүп болбас (3 арын).

Б. Чюдюн. — Өренникчилериниң чайгы практиказы (3 арын).

Колхоз рыногунуң дугайында (3 арын).

С. Бюрбю. — Шеверлериниң уран-чүүлүнүң көрүлдезин делгем өрукче (4 арын).

К. Хомушку. — Улчумал арагачы (4 арын).

Бот-боттарынга экономиктиг дузалажылганың чөвүлелиниң сессиязы (4 арын).

ПРОПАГАНДИСТ КАДРЛАРНЫҢ ЧАЙГЫ ӨӨРЕДИЛГЕЗИ

1957—58 өөредилге чылында бөлгүмнерге, политшколаларга, семинарларга коммунистер болгаш партия кежигүнү эвес актив марксисчи-ленинчи политэкономияны, СЭКП-ниң төөгүзүн, диалектиктиг болгаш төөгү материализмин хандыр өөренмишаан, Октябрьның социалистиг Улуг революциязының дөртен чылының дугайында материалдарны, социалистиг чурттарның коммунистиг болгаш ажылчын партияларының төлөөлекчилериниң Чөвүлел хуралының Декларациязын, СЭКП ТК-ның Пленумнарының, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң сессияларының материалдарын улуг сонуургал-биле өөренип билип алган деп чүвени өөредилге чылының түүнелдери көргүскен.

Эрткен өөредилге чылында пропаганда ажылынга дээди болгаш доосаан дээди эртемниг, партийжи пропаганда талазы-биле дүржүлгелиг партия, совет удуртукчу ажылдакчыларны киириштирип хаара туткан. Областың партия чырыдышкынының четкизинге ажылдап турган 386 пропагандистерниң ортаанда 101 дээди, 124 доосаан дээди, 134 кижи ортумак эртемниг болгаш үгле 27 пропагандистер ортумак эртем чок болуп турган. Пропагандистерниң шак ындыг составы программыг материалдарның талазы-биле бөлгүмнерниң база семинарларның дыңнакчыларынга быжыг болгаш ханы билиглерни берип, иштики болгаш бүгү делегей амыдыралының айтырыгларын дыңнакчыларга чедингир кылдыр тайылбырлап турар.

Пропагандистериң улуг нуруузу боттарының үлөөлелерин чедишкиниг күүсеткеннер.

Марксизм-ленинизмни пропагандаар, бөлгүмнерге болгаш семинарларга лекцияларның, илеткелдерниң, илейлиг шынарын бедидер талазы-биле пропагандистерге улуг роль оналаажы турар. Пропагандист бүрүзү бодунуң мурнунда турар сорулгаларының деңгелинге турар төлөөде, марксизм-ленинизмниң талазы-биле бодунуң политиктиг билиин бедидер, партияның съездилериниң, конференцияларының болгаш Төп Комитеттиң Пленумнарының шиитпирлерин хандыр өөренир хүлөөлелиг.

Совет кижилер пропагандистерден болгаш агитаторлардан практиктиг дузаламчыны, мурнакчы дүржүлганы четкил тайылбырлаарын, ол дүржүлганы бодунуң колхозунга, бүдүрүлгезинге канчаар ажыглаарының дугайында билдингир тайылбырлыг сүмени манап турар. Ынчангаш пропагандистер үгле кайы-бир теоретиктиг айтырыгны билир ужурлуг эвес, харын тодаргай экономиканы, партия ажылыныңы, ажыл-агый болгаш культура тургузуушкунуңуң практиказын билир, дыңнакчыларның мурнунга аная-аа ниити үүлдер чугаалаар эвес, а пропаганданы ажыл-хөрөк-биле сырый холбаштырар ужурлуг.

Бо өөредилге чылында кадрларның экономиктиг өөредилгези улам калбарар. Экономика школазының, бөлгүмнериң болгаш семинарларның саны көвүдээр. Оларга үлетпүрүн, транспорттун, колхозтарның, совхозтарның ажыл-чорудулгазының чугула адырларын өөренир. Ынчангаш политэкономия, тодаргай экономика болгаш еске-даа эртемнериң талазы-биле шыырак билиглиг пропагандистер негеттинер.

Пропагандист кадрларның теоретиктиг болгаш методиктиг мергежилин бедидеринге чайгы үеде чорудуп турар курстар улуг рольдуг. Пропагандистериң ай хуусаалыг курузу СЭКП обкомунуң чанында өгелеп организастаары чугула.

Бөгүн өгелөөн. Аңаа 150 кижи өөренир. Курстуң сорулгазы болза, марксисчи-ленинчи теорияның чугула айтырыгларын, партияның XX съездизиниң салганы ажыл-агый болгаш политиктиг сорулгаларны хандыр өөренирингe, политэкономия болгаш тодаргай экономика талазы-биле пропагандистерниң билиин бедидеринге оларга дузалаар. Ажыл-агый болгаш культура тургузуушкунуңуң талазы-биле областың партия организациязының мурнунда турар сорулгаларны оларга таныштырар. Ол курска пропагандистериниң ажылының дүржүлгазын солчурунга, бөлгүмнерге, семинарларга болгаш теоретиктиг конференцияларга лекцияларны, консультацияларны, кичөөлдерни белеткөөриниң болгаш чорударының методиказын чугаалажырынче улуг кичөөнгейни салыр.

СЭКП Кызыл хооркому болгаш райкомнары ай хуусаалыг курска теория талазы-биле шыырак билиглиг, пропаганда ажылының талазы-биле дүржүлгалыг пропагандистерни шилип алган. Курстуң ажылынга кол чүүл болза, лекцияларның болгаш семинар кичөөлдериниң бедик шынары болур. Революстуг теорияны практика-биле, бүдүрүлгелериниң, колхозтарның, совхозтарның амыдыралы-биле хандыр холбаштырарының тодаргай чижөөн лекциялар пропагандистерге бөөр, өөренип турар айтырыгларга оларның сонуургалын хандыдар, кичөөлдерни уламна биллингир, солун кылдыр чорударынга оларны өөредир. Ынчангаш курска лекциялар номчуур кылдыр партия обкомунуң, хооркомнуң лекторларын, хоорайда, өөредилге черлериниң шыырак башкыларын, эртем алган черлериниң ажылдакчыларын, үлетпүр болгаш көдөө ажыл-агый талазы-биле тускай эртемниг-лерни, партия, совет болгаш ажыл-агый органнарының удуртукчу ажылдакчыларын киирген.

Курстуң дыңнакчылары областың мурнакчы үлетпүр бүдүрүлгелериниге, колхозтарынга, совхозтарынга тускай экскурсиялар эрттирерин баш бурунгаар планнаан.

Эрткен чылдарда курстарның ажылын организастаанында улуг четпестер тургулаан. Чамдык дыңнакчылар янзы бүрү чылдагааннар каккаш, лекцияларга, семинарларга олурушпас, кичөөлдер үзер, азы шуут келбейн базар таварылгалар турган. Хөй-хөй дыңнакчылар үгле лекциялар дыңнаар, семинар кичөөлериниге олуржур боордан аңгыда оларга сүмелөөн литератураны бот кичөөл-биле өөренмейн турганнар. Шак ындыг чорукту бо чылын каттыжавас керек. Ай хуусаалыг курска турган үеде дыңнакчылар марксизм-ленинизмниң үндезилекчилериниң ажылдарын, партияның съездилериниң, конференцияларының материалдарын, Төп Комитеттиң Пленумнарының шиитпирлерин өөренир, бо талазы-биле чугула консультацияларны алыр, областың үлетпүр бүдүрүлгелериниң болгаш көдөө ажыл-агыйының ажылының түннел материалдары-биле таныжарлар.

Пропагандистериң чайгы өөредилгези чугула болгаш харыысалгалыг ажыл. Ону эки организастыг эрттирер чорук бистиң пропагандистеривистиң ажылынга улуг идиг бөөр. Ынчалза-даа ай хуусаалыг курс областың партия чырыдышкынының четкизиниң бүгү пропагандистерин хаара тыртып шыдавас деп чүве тодаргай. Ынчангаш СЭКП хооркомунуң, райкомнарының чанынга үргүлчү ажылдаар семинарларны август-сентябрь айлардан өгелеп организастаары чугула.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунга Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитединге ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелинге

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитединиң болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң байырын, а ол ышкаш ССРЭ-ниң кооперациязын ооң алдан чыл болганы-биле холбаштыр база көдөөге кооператив садының калбарттырынга, көдөө ажыл-агый продуктуларын болгаш чиг-эдин белеткөөр чорукту организастаарынга болгаш хоорай биле көдөөниң аразынга экономиктиг харыызааларны быжыглаарынга ачы-хавыязы дээш Ленин ордени-биле шаңнаар дугайында ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Чарлыын ССРЭ-ниң хереглел кооперациязының төлөөлекчилериниң бешки съездизи улуг өөрүшкүүн сеткил сагыжы-биле уткаан.

Съезд ССРЭ-ниң хереглел кооперациязының 34 миллион кежигүннериниң мурнундан совет улустуң өзүп турар хереглелерин хандырарынга, коммунистиг ниитилелди тургузар дээш, улустар аразынга тайбың дээш демиселге хереглел кооперациязының ролюн болгаш ажыл-чорудулгазын үнелөөни дээш база бедик шаңнал дээш ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунга, Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитединге болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелинге ханызы-биле өөрүп четиргенин илередип тур. Бедик шаңнал база СЭКП ТК-ның болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң байыры хереглел кооперациязын улам ынай хөгжүдер болгаш ажылчы чоннарны хандырарын эвижидери дээш амдаа улуг күш-биле болгаш туруштуг чорук-биле демисежиринче бүгү хуучу кежигүннерни болгаш хереглел кооперациязының ажылдакчыларын сорук киирип турар.

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының XX съездизиниң шиитпирлерин амыдыралга боттандырбышаан, совет улус Коммунистиг партияның удуртулгазы-биле үлетпүрүнүң болгаш көдөө ажыл-агыйның хөгжүлдезинде, улустуң материалдыг чаагай чоруун болгаш культуразын көдүрер талазы-биле шылгаранган чедишкиннерни чедип алган. Бо таарымчалыг үе байдалда хереглел кооперациязының ажыл-чорудулгазы база чедишкинниг хөгжүп келген.

Үлетпүрүү болгаш тудугну өргелеп башкарарын өде тургузар талазы-биле, колхоз тургузуун улам ынай хөгжүдер болгаш МТС-терни өде организастаар талазы-биле, химия үлетпүрүнүң хөгжүлдезин дүргедир талазы-биле партияның болгаш чазактың хемчеглери болза коммунизмниң оруу-биле совет улустуң улам ынай чоруурунга чурттуң бүдүрүкчү күштерин хөгжүдер дугайында партияның болгаш чазактың сагыш салыышкынының чаа илерөөшкини болуп турар. Ол хемчеглерни амыдыралга боттандырар чорук хереглел кооперациязының ажыл чорудулгазын улам калбаа-биле хөгжүдер болгаш чурттуң улус ажыл-агыйынга, садыгны хөгжүдеринге база чонну хандырарын эвижидеринге хереглел кооперациязының ролюн улам бедин-биле көдүрер арганы берип турар.

СЭКП-ниң XX съездизиниң шиитпирлерин күүседир дээш, партияның болгаш чазактың бүгү хемчеглерин амыдыралга боттандырар дээш хереглел кооперациязының ажылдакчылары моон-даа ынай быжыг туруштуг демисежир дээрзин Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитединге болгаш Совет чазакка хереглел кооперациязының төлөөлекчилериниң бешки съездизи таңыраглап тур.

Хереглел кооперациязының ажыл-чорудулгазының айтырыгларын чугаалашкаш база совет садыгны бүгү хемчег-биле хөгжүдер дугайында СЭКП ТК-ның болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң айтыышкынарын удуртулга болдургаш, съезд чоокку чылдарда хереглел кооперациязының ажылын улам ынай эвижидер талазы-биле тодаргай хемчеглерни ажылдап кылган. Хереглел кооперациязының ажыл-хөрөктерин эргелөөринге ажылчы чоннарның чогаадыкчы инициативазын бүгү хемчег-биле хөгжүтпүшаан, боттарының ажылында четпестерни чайладып турган совет кооператорлар кооператив садыын ам-даа улам хөгжүдүп, ажылчы чоннарны хандырарының культуразын бедидип, чоннуң болгаш колхозтарның хууда хереглелиниң болгаш бүдүрүлге хереглелиниң баразаннарынга өзүп турар негелделерин долузу-биле хандырарынга боттарының күженишкинин көвүдедир.

Көдөө ажыл-агый продуктуларын белеткөөриниң чаа негелделериниң дугайында СЭКП ТК-ның июнь Пленумунуң доктаалын съезд чаңгыс эп-сеткил-биле түүлдүгүнүп тур. Пленумнуң айыткан хемчеглери Совет күрүнеи, ажылчыннарның болгаш тараачыннарның эвилелин, ССРЭ-ниң улустарының найыралын улам ынай быжыглаарынче угланган. Бистиң чуртувустуң экономиказын улам ынай көдүрерине, колхоз тургузуун быжыглаарынга, көдөө ажыл-агый продукциязын бүдүрерин улуу-биле көвүдеринге болгаш хоорай биле көдөөниң аразынга бараан саарылгазын улам ынай хөгжүдеринге, бистиң чуртувустуң бүгү чонунуң калбак хереглел бараанарынга өзүп турар негелделерин ам-даа улам долузу-биле хандырарынга чаа немелде аргаларны ол хемчеглер ажыдып турар.

Пленумнуң шиитпири хереглел кооперациязының белеткелдер талазы-биле ажыл-чорудулгазын улам дүрген хөгжүдеринге эң тергиин таарымчалыг байдалдарын тургузуп турар. Кооператив ажылдакчылары көдөө ажыл-агый продуктуларының болгаш чиг-эдинин белеткелин калбарттыр болгаш эвижидер дугайында СЭКП ТК-ның июнь Пленумунуң шиитпирлерин алдарлыы-биле күүседир дээш күштерин харамнанмайн, белеткеттинген продукцияның чарыгдалдарын дыка кызырарын болгаш долузу-биле кадагалап камгалаарын хандырар.

Көдөө ажыл-агый продуктуларының артыкшылын сайгарарда колхозтарга кооператив организациялары бүгү хемчег-биле дузалаар, ол чорук колхозтарга акша болгаш күш-ажыл курлавырларын камнаар арганы бөөр.

Чоннуң амыдырал хереглелдерин хандырар чорукту эки организастаар, столоваяларның, чайнаяларның, хлеб быжырар черлериниң, янзы бүрү мастерскаяларның, хеп чуур черлериниң, уруглар яслилериниң, кызыл булуңнарның четкизин калбартыр болгаш ажылын эвижидер дугайында сагыш салырын кооператив ажылдакчылары боттарының чугула хүлөөлгези кылдыр санап турар.

Кооператив организациялары социалистиг чарыштыы, шүгүмчүлелди болгаш бот-шүгүмчүлелди ам-даа калбаа-биле делгередип, чонга кызыгаар чок бараан болурунуң өзүзүнга, күрүнеиниң сагылга-чурумун ыңгыы сагыырынга болгаш ажылда четпестерге эптешпес чорукка кадрларны кижизидер талазы-биле ажылды күштелдирер.

Совет хереглел кооперациязы социалистиг лагерьниң чуттарының кооператив организациялары-биле садыгның акы-дуңма харыызааларын хөгжүдер, делегейниң кооператив садыын калбарттыр талазы-биле, улустар аразынга найыралды быжыглаар дээш, бүгү делегейге тайбың дээш демиселге делегейниң кооператив шимчээшкининиң бүгү депшилгелиг күштерин каттыштыр талазы-биле ажылды ам-даа идепкейлиг чорудар.

Хереглел кооперациязы чазактың дээди шаңналын практиктиг ажыл-херектер-биле шынзыдып, бистиң улуг Төрээн чуртувустуң чаагай чоруу болгаш чечектелиишкини дээш, совет улустуң өзүп турар материалдыг болгаш культурлуг негелделерин хандырар дээш демиселге, бистиң чуртувуска коммунистиг ниитилелди тургузар дээш демиселге моон-даа соңгаар партияның болгаш чазактың идепкейлиг болгаш шынчы дузалакчызы болур бүгү хуучу кежигүннериниң болгаш кооператив ажылдакчыларының мурнундан съезд Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитединге болгаш Совет чазакка таңыраглап тур.

Совет улустуң бүгү тиилелгелериниң сорук киирикчизи болгаш организакчызы—Совет Эвилелиниң Коммунистиг улуг партиязынга алдар!

ССРЭ-ниң хереглел кооперациязының төлөөлекчилериниң бешки съездизи хагдынган

ХЕРЕГЛЕЛ КООПЕРАЦИЯЗЫНГА ЛЕНИН ОРДЕНИН ТЫВЫСКАНЫ

ССРЭ-ниң хереглел кооперациязын Ленин ордени-биле шаңнаан дугайында дыңнадыгны бистиң чуртувустуң кооперасчылары Коммунистиг партияга болгаш Совет чазакка улуг өөрүп четиргенин илергейлеп, сеткилиниң ханызындан өөрүшкүлел-биле уткааннар.

Кремльдиң Улуг ордузунга, июнь 26-да ол бедик шаңналды ССРЭ-нин хереглел кооперациязының төлөөлекчилериниң бешки съездизинге тывыскан.

Съездиниң төлөөлери ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы К. Е. Ворошиловту үргүлчүлелдиг адыш часкаашкыны-биле уткааннар.

ССРЭ-ниң хереглел кооперациязын ооң 60 чыл болганы-биле холбаштыр база көдөөге кооператив садыын калбартыр херекке, а ол ышкаш көдөө ажыл-агый продуктуларын болгаш чиг-эдин садын алыр чорукту организастаарынга база хоорай болгаш көдөөниң аразынга экономиктиг харыызааларны быжыглаарынга ооң ачы-хавыязы дээш Ленин ордени-биле шаңнаар дугайында Чарлыкты ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары М. П. Георгадзе номчаан.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы К. Е. Ворошилов Ленин орденин Төп потребсоюзтуң баштаар черинің даргазы А. П. Климовва тудуская болгаш ол бедик шаңнал-биле холбаштыр хереглел кооперациязынга изиг байырны чедирген. Ордунуң залында адыш часкаашкыны диңмиреп, Коммунистиг партияга болгаш Совет чазакка алдар болдурган байыр чедириишкиннери чаңгыландыр дыңналып турган.

Россий Федерациязының хереглекчилер ниитилелиниң эвилелиниң баштаар черинің даргазы А. И. Галкин, Украин ССР-ниң —Н. П. Сай, Узбек ССР-ниң—Х. Ю. Юнусов олар Төп потребсоюзтуң тугун тудуп алгаш, президиумнуң столунга чедип келирге, А. П. Климов Ленин орденин ол тукка кадап быжыглаан.

Бүгү хуучуларның болгаш хереглел кооперациязының ажылдакчыларының өмүнөөзинден А. П. Климов ол бедик шаңнал дээш өөрүп четириишкинни ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунга, Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитединге болгаш ССР Эвилелиниң Министрлер Чөвүлелинге илергейлөөн.

СЭКП-ниң XX съездизиниң шиитпирлерин күүседири дээш, партия болгаш чазактың бүгү-ле хемчеглерин амыдыралга боттандырары дээш хереглел кооперациязының ажылдакчылары моон соңгаар-даа улам шиитпирлиг демисежир дээрзинге бүзүрелди ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунга, Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитединге болгаш Совет чазакка хереглел кооперациязының төлөөлекчилериниң бешки съездизиниң илергейлөөни кыйгырыгның текстизин А. П. Климов номчаан.

Ол кыйгырыгны диңмиттиг адыш часкаашкыны-биле съезд бир эп-сеткилдиг хүлөөп алган.

Даштыкы чуттарның кооператив организацияларының төлөөлекчилериниң даасканын өзугаар Чехословакияның кооперациямнуң президентизи Алоиз Забойник ол бедик шаңнал-биле холбаштыр съездиге байыр чедирип чүве чугаалаан.

Съездиге К. Е. Ворошиловтуң чугаазын съездиниң бүгү киржикчилери изин-биле уткааннар. ССРЭ-ниң хереглел кооперациязын Ленин ордени-биле шаңнаанынга холбаштыр Совет Эвилелиниң болгаш даштыкы чуттарның янзы бүрү организацияларындан байыр чедирген хөй санныг телеграммалар хереглел кооперациязының төлөөлекчилериниң бешки съездизиниң адынга белгенин съездиге хурал даргалаан эш Н. П. Сидоров дыңнаткан.

Төп потребсоюзтуң отчеттуг илеткелиниң талазы-биле доктаалды съездиниң киржикчилери хүлөөп алган, ук доктаал болза, хереглел кооперациязының ажылын улам ынай эвижидеринче угланган.

Ооң сөөлүнде Төп потребсоюзтуң 1958 чылдың январь 1-де турган балансынын болгаш 1957 чылда орулгаларның хуваалдазын съезд бадылаан.

Төп потребсоюзтуң баштаар черинің болгаш чөвүлелиниң кежигүннериниң, а ол ышкаш төп ревизия комиссиязының кежигүннериниң соңгуулдалары болган.

Төп потребсоюзтуң даргазынга А. П. Климов, ревизия комиссиязының даргазынга—Д. С. Тимофеев олар соңгуттурганнар.

Съезд бодунуң ажылын доосаан.

ВЛКСМ ТК-да

ВЛКСМ ТК «Ыяавыла дужаалгаларны болгаш МТС-тернин ажылдааны дээш натура төлевирин дүжүрер дугайында, көдөө ажыл-агый продуктуларын белеткөөриниң чаа чурумунуң, өртектериниң болгаш негелделериниң дугайында» СЭКП ТК-ның июнь Пленумунуң Доктаалы-биле холбаштыр комсомол организацияларының ажылының дугайында» доктаалды хүлөөп алган.

«Ыяавыла дужаалгаларны болгаш МТС-тернин ажылдааны дээш натура төлевирин дүжүрер дугайында, көдөө ажыл-агый продуктуларын белеткөөриниң чаа чурумунуң, өртектериниң болгаш негелделериниң дугайында» СЭКП ТК-ның июнь Пленумунуң Доктаалын болгаш Пленумга ол айтырыгның талазы-биле эш Н. С. Хрущевтуң илеткелин комсомолчуларга болгаш аныяктарга калбаа-биле таныштырарын болгаш өөредирин организастаарын, партияның айыткан хемчеглериниң улуг ужур-дузалыын ооларның болгаш кыстарның медерелинге чедирерин комсомол эге организацияларынга, комсомолдуң райкомнарынга, хооркомнарынга, обкомнарынга, крайкомнарынга болгаш эвилелдешкен республикаларның ЛКСМ ТК-ларынга ВЛКСМ ТК хүлөөткен.

Звеноларга, бригадаларга, колхозтарның болгаш совхозтарның фермаларынга, хову турлагларынга, МТС-терге, СТС-терге болгаш белетвел организацияларынга комсомолчулар-биле болгаш аныяктар-биле беседалар чорударын, СЭКП ТК-ның июнь Пленумунуң материалдарын номчуп, чугаалажырын, а ол ышкаш комсомол хуралдарын чыгылаашаңаа СЭКП ТК-ның июнь Пленумунуң шиитпирлери-биле холбаштыр комсомол организацияларының сорулгаларын чугаалажырын болгаш комсомол организация бүрүзүнүң чорудар тодаргай ажыл-херектерин тодарадырын ВЛКСМ ТК комсомол организацияларынга сүмелөөн.

Ниити болгаш бараанныг продукцияны бүдүрерин улуу-биле көвүдедири, продукцияның чаңгыстың хемчөөлинге күш-ажылдың болгаш акша-хөрөнгинің чарыгдалдарын эвээждир дээш демиселче колхозтарның, совхозтарның, СТС-тернин, МТС-тернин кол кичөөнгейин, комсомолчуларның болгаш бүгү-ле көдөө аныяктарның күженишкиннерин мөөнөөрі эргежок чугула. Дүжүт ажаап алыышкынын белеткөөринге болгаш чорударынга, тракторларның, комбайннарның болгаш ажаап алыышкынның, тараа арыглаарының еске-даа машиналарының, тараа кургадыр техниканың септелгезин доозарынга, шаңнарны, серилерни, складтарны, көвүүрүглерни септөөринге база тударынга идепкейлиг киржири эргежок чугула.

Кукурузаны ажылдап өстүрерин комсомолчу контрольга алырын, ол культураның тарылгаларын шынарлыг болгаш чогуур өйүнде ажаарын хандырарын, тарылгаларны харыысалга чок өөн салыр чорукту болдурбазын, комсомолчу-аныяктар звеноларын болгаш четчелеттинген агрегаттарны дүжүт ажаап алыышкынының доостурунга чедир хевээр арттырар чорукту чедип алырын, 1958 чылда кукурузаның ногаан массазының гектардан 400 центнерден эвээш дүжүдүн аныяктар звеноларының бүгү участоктарындан алыр деп ВЛКСМ-ниң XIII съездизиниң шиитпирин чугаа чок күүседирин чедип алыр дээш бүгү күженишкиннерни салыр.

СЭКП ТК-ның июнь Пленумунуң шиитпирлерин чедишкиниг күүседири дээш идепкейлиг демисежип киреринче, колхоз тургузуун улам ынай хөгжүдериниң болгаш быжыглаарының, бистиң чуртувустуң ажылчы чоннарының материалдыг чаагай байдалын эвижидериниң хөрөөнге боттарының төлептиг салыышкынын киреринче өр, хөрөөжен комсомолчуларны, бүгү көдөө аныяктарны ВЛКСМ ТК кыйгырган.

Төрээн чурт дээш, Коммунистиг партия дээш

СЭКП Төп Комитединиң июнь Пленумунуң доктаалын Чөөн-Хемчик районда Ленин аттыг көдөө ажыл-агый артелиниң (даргазы эш Дүдераа) колхозчулары танышкаш, улам сорук киириишкинин, каш даңкыр күженишкиниг ажылдаарын илередип турар. Колхозтуң Дүвүрендe ийи сут-бараан фермаларының коллективтериниң июнь 27-де болган хуралы бедик көдүрлүүшкүнүг эрткен. Бир дугаарында сөс алган саанчы Диңмейниң чугаалааны болза:

— Совет кижилер дугайында бистиң партиявыстың болгаш чазаавыстың үргүлчү улуг сагыш салып турарын июнь Пленумунуң доктаалы база катаң херечилеп турар. Ада өзүнүң ол кичөөнгейинге кызымак күш-ажыл-биле харыылаар ужурлуг бис. Бодумда быжыглаан чурт инектериниң бирөөзинден-не 1300 кг сүт саар хүлөөлге алган мен, а ам ооң кырынга 200 кг сүттү немей саап алырымны бүзүретим.

Эрткен чылдың бо үезинге деңнөөрге Ленин аттыг колхоз 6200 кг хөй сүттү күрүнеге берген. Ам безин чыл планының 65 хуузун күүседипкен чорук ферма ажылдакчыларының, ылангыя саанчыларның чаңгыс эп-сеткилдиг күш-ажылын илередип турар.

Хуралга санал берген саанчы Хавак болгаш еске-даа малчыннар бо чылын күрүнеге пландан ажыр 45 тонна сүттү белеткеп бөөрин хүлөөнген. Ол сорулганы чедиишкинниг боттандырарынга таарымчалыг бүгү аргалар болгаш курлавырлар бар. Колхозтуң хову ажылының бригадазындан эш Тыртык-оолдуң чугаалааны болза:

— Часкы тарылга кыска үеде организастыг эрткен, чайгы ажаалда база эки чоруп турар. Моон уламындан тараанын үнүжү амгы үеде мурнуку кайы-даа чылдардан чаагай. Амгы кол сорулга ону чидириг чокка ажаап алырынга хынамчалыг белеткенири болур. Бо чылын күрүнеге пландан ажыр 1000 тонна тараана белеткеп бөөр сорулганы бистиң бригадавыс колхозтуң мурнунда тургузуп турар.

Ленин аттыг колхоз бо чылын күрүнеге пландан ажыр 45 тонна сүт болгаш 1000 тонна тараа белеткеп бөөр дугайында көдүрүлген саналдарны 7 кезек черге болган таныдылга хуралдарынга колхозчулар бүрүн деткөөн болгаш ажыл участоктарында кижи бүрүзү Төрээн чурт дээш, Коммунистиг партия дээш чүткүүдүг ажылдаарын илереткен.

Колхоз төвүнге болгаш тудуг бригадазынга болган хуралдарга санал берген кижи бүрүзү СЭКП Төп Комитединиң июнь Пленумунуң Доктаалын улуг өөрүшкүлел-биле деткөөн. Колхозтуң чаа электри станциязының тудуу доозулган, Кызыл-Чыраа суурда чырыткы июнь 26-да чайынналыш эгелөөн. Артель бүдүрүлгезинде хөй күш негеттинер ажылдарны механизастаарынга ол база идиглиг болур.

Шилчиир Кызыл тукту алган

СЭКП Өвүр райкомунуң бюрозу болгаш райкүүском районнуң колхозтарында июнь 15-ке чедир сүт саалдазының байдалын чугаалажып көрген. Сүт саалдазының болгаш күрүнеге сүт белеткөөриниң талазы-биле «Коммунизмче орук» колхозтуң Ак-Кежиг фермазы дээре көргүзүүлерлиг болган, инек бүрүзүндеп 562 кг сүт саггаш, чарышка бирги черни өөлөөн.

«Торгалыг» колхозтуң Сарыг-Алаак, «Кызыл тукту» Хорумнуг-Ой фермалары база эки ажылдаан. Саанчылардан «Торгалыг» колхозтуң Севилбаа—605, «Коммунизмче орук» Дарый 560 кг сүттү инек бүрүзүнден сагганнар.

СЭКП райкомунуң болгаш райкүүскомнуң шилчиир Кызыл тугун Ак-Кежигниң сүт-бараан фермазы (эргелекчизи эш Эртин-оол) тиилеп алган. Моон-биле кады саалданың ниити байдалы дыка четпес. Районда сүт саалдазы эрткен чылдың бо үезинден кудулааны удуртулганың четпезин херечилеп турар. Күрүнеге сүт белеткөөриниң планы база ырабта хожудап турар.

Сиген кезилдезинче кирипкен

Каа-Хем районда «Коммунизмче орук» колхозтуң бригадалары сиген шөлүнче үнүпкен. Саргалдың сиген шөлдеринде демниг күш-ажыл өгелөөн. Кожуулуг тракторларның башкарыкчылары Натпит-оол, Спирин олар баштайгы хүндөн эгелөөшле күш-ажылга кызымаан илереткен. Кезер болгаш бөлөр ажылдарының аразынга үзүктелиишкинни болдурбазынга кичөөнгей салдынган.

* * *

Таңды районда Сталин аттыг колхоз Онгар-Ховунуң шөлдеринде 20 ат машиналарлыг бригаданы киргген. Колхозтуң өске сиген участоктарында хол кадыырлыг звеноларны база ажылдап киргген.

СОВЕТ ТУРГУЗУГ

Советтерниң организас-массалыг ажылын бедик деңнелче

Чер-чер Советтеринге әткен соңгулдалар үезинден бәәр, Барыын-Хемчик районнуң ажылчы чоннар депутаттарының район болгаш көдәә Советтериниң организас-массалыг ажылы әләән экижип келген.

Советтер депутаттар-биле ажылды хүн бүрү чорудуп турар. Район Советериниң 18 болгаш көдәә Советтериниң 110 депутаттары чылдың әгезинден бәәр боттарының депутат ажыл-чорудулгазының дугайында отчёттарын соңгукчуларынга кылып бергеннер. Соңгукчуларның мурнунга депутат хүләәлгезин багай әвес күүседип, күүскомнарның ажылынга идепкейлиг дузалажып турар район Советериниң депутаттары әштер А. Курто, кадарчы О. Дамдын-оол, Аяңгаты көдәә Советтиң—әш Б. Деспижек, Кызыл-Мажалык суур Советериниң—әштер З. Соболева, И. Синицина оларның аттарын демдеглээри чугула.

Область, район болгаш көдәә Советтериниң депутаттарының ажылының дуржулгазын солуштурар соруга-биле бо чылдың әгезинден бәәр оларның тускай хүннерин организастап әрттиргилээн, ол хүннерге ниитизи-биле 160 ажыг депутаттар киришкен, оларның иштинден 80 ажыг кижи боттарының санал-оналдарын солушканнар. Ол хүннерге «депутаттың соңгулда округунга ажыл-чорудулгазы», «Советтериниң доктаамал комиссиялары болгаш оларның әрге-хүләәлгези», «делегей байдалының дугайы» деп темаларга илеткелдерни кылгылаан.

Көдәә Советтер боттарының депутаттарын, активчилерин дамчыштыр масса-биле харылзаазын быжыглап, ылангыя удуртулганы колхоз бүдүрүлгезинге улам-на чоокшуладып турарлар. Эрги-Барлык көдәә Совет (даргазы әш Норбу-Самбу) бо талазы-биле эки түңнелдерни көргүзүп, Советтиң дыка хөй депутаттары колхоз бүдүрүлгезиниң шиитпирлиг участоктарында шуут ажылдап, боттарының мурнакчы үлегерин колхозчуларга көргүзүп турар. Ооң түңнелинде «Большевик» колхоз бо чылдың баштайгы чартыында ажыл-агый талазы-биле чамдык эки көргүзүглерни чедип алган.

Ынды турда-ла Хөнделең, Аксы-Барлык көдәә Советтер боттарының организас-массалыг ажылдарын чогуур негелдезинге чедир ам-даа бедидип шыдавайн турарын айытпас арга чок. Ол Советтериниң даргалары әштер Х. Чынаң, С. Сюрюң депутаттар-биле ажылды экижитпейн келгеннер.

Чыл әгезинден бәәр Хөнделең көдәә Советтиң 17 депутаттарының иштинден чаңгыс-даа депутат соңгукчуларынга отчёдун кылып бербээн. Аксы-Барлык көдәә Советтиң 21 депутаттарының иштинден 5-ле кижи отчёттарын кылган. Бо Советтер депутаттарның хүнүн амдыгаа чедир организастап әрттирбээннер. Ооң уламындан ады үнген Советтериниң масса-биле харылзаазы, колхоз бүдүрүлгезинге оларның удуртулгазы экиживейн турары билдингир. Бо четпес чоруктуң чылдааны болза район Советериниң күүскомунуң, ооң тус-тус килдистериниң талазындан оларның ажылынга боттуг удуртулганы четпес хандырып келгенинде дээрзин миннир херек.

Ынчангаш Советтериниң депутаттар-биле ажылын үндезини-биле экижидип, депутаттарның соңгукчуларынга отчёттарын, оларның ужуражышкыннарын организастаарын күштелдирип тургаш, Советтериниң масса-биле харылзаазын калбартыры, оларның организас-массалыг ажылдарын бедик деңнелче көдүрери бистиң чугула соругавыс болур.

О. МӨҢГЕ-БАЙР,
Барыын-Хемчик райкүүскомнуң секретары.

Ажылчы чоннуң негелдезин хандырар

Совет албан черлеринге келген ажылчы чоннарны әолдек ёзу-биле хүләәп ап, оларның салган айтырыгларын овазырымчалыг дыңнап көөр чорук совет ажылдакчы кижи бүрүзүнүң әң чугула хүләәлгелериниң бирээзи болур.

Ынды турда-ла Сүт-Хөл районнуң Сүг-Аксы көдәә Советериниң секретары әш Дадар-оол үстүнде негелделерни ыракта-ла чедир күүсеттейн келген. Советтиң күүскомунга янзы бүрү айтырыглар келген чамдык хамаатыларга тарымча чок байдалды ол көргүзүп турар.

Чижээ, хамаатты М. Дакан чоокта чаа бодунуң ажылдап турар организациязының бухгалтериязынга кирери-биле өг-бүлезиниң ажылдап шыдавас кежигүннериниң дугайында шынзылга дилеп чеде бәәрге,—«Сецээ шынзылга бижип бәәр чайым чок»—деп харылаан. А херек кырында ол болза хереглээн кижилерге шынзылга бижип берип шыдавас хире чайы чок әвес, харын Советтиң секретары кижи ындыг дилегни хандырар хүләәлгелиг.

База бир чижек. Бо чылдың июнь 16-да хамаатты О. Кыргыс-оол базала шынзылга дилеп, секретарыга чеде бәәрге,—«Саазын, карандаштаа төне бәәр чүве-дир, шынзылга бербес мен»—деп, ол харылаан.

Советтиң албан черинге боттарының дилеглерин, негелде, билдиришкиннерин кирип келген кижилерни әш Дадар-оолдуң әолдек әвези-биле хүләәп ап турарының өске-даа фактыларын ажылчы чоннар әпчоксунуп чугаалажып турар.

О. ОПУШТАЙ.

Тыва автономнуг областа хөй уругларлыг иелерни „Иениң алдары" орденнер болгаш „Иениң медалы" медальдар-биле шаңнаар дугайында

РСФСР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Чарлыы

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң 1944 чылдың август 18-те Чарлыын ёзугаар ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң мурнундан шаңнаары болза:

Дос уругларны төрээн болгаш кижизиткен иелерни

«ИЕНИҢ АЛДАРЫ» ОРДЕННИҢ I ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

1. **Ховалыг** Семис-оол Баштыговна — Чөөн-Хемчик районнуң Жданов аттыг колхозунуң колхозчузу.

Чеди уругларны төрээн болгаш кижизиткен иелерни

«ИЕНИҢ АЛДАРЫ» ОРДЕННИҢ III ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

1. **Кара-Сал** Калчан Оруйгуовна —Чөөн-Хемчик районнуң «Октябрь 40 чылы» колхозунуң колхозчузу.
2. **Кара-Сал** Канчыыр Чываовна —Чадаана хоорайда өг-бүле әәзи.
3. **Куулар** Седип Билчейовна — Чөөн-Хемчик районнуң «Большевик» колхозунуң колхозчузу.
4. **Монгуш** Бак-ыс Бора-Хунаовна—Чөөн-Хемчик районнуң Калинин аттыг колхозунуң колхозчузу.
5. **Монгуш** Биченей Дамбаовна—Чөөн-Хемчик районнуң Хөндергей көдәә Совединде, өг-бүле әәзи.
6. **Монгуш** Бопук-кара Көк-Хунаовна — Чөөн-Хемчик районнуң Жданов аттыг колхозунуң колхозчузу.
7. **Монгуш** Намажап Самыновна —Чөөн-Хемчик районнуң «Октябрь 30 чылы» колхозунуң колхозчузу.
8. **Монгуш** Сайынхо Девек-Кежековна — Чөөн-Хемчик районнуң «Искра» колхозунуң колхозчузу.
9. **Монгуш** Сендинмаа Думанооловна — Чөөн-Хемчик районнуң кижи әмнелгезиниң сестразы.
10. **Сат** Деспилдей Сүлдемовна—Чөөн-Хемчик районнуң «Коммунизмче орук» колхозунуң, колхозчузу.

Алды уругларны төрээн болгаш кижизиткен иелерни

«ИЕНИҢ МЕДАЛЫ» МЕДАЛЬДЫҢ I ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

1. **Байыр** Чолдак Адыяновна — Чадаана хоорайда өг-бүле әәзи.
2. **Хертек** Биилинмаа Дажыкаевна — Чадаана хоорайда өг-бүле әәзи.
3. **Кара-сал** Давыдай Данчытовна Чөөн-Хемчик районнуң «Коммунизмче орук» колхозунуң колхозчузу.
4. **Куулар** Ичин-Хорлуу Белекпеновна — Чөөн-Хемчик районнуң «Октябрь 30 чылы» колхозунуң колхозчузу.
5. **Куулар** Канчык Девек-ооловна—Чөөн-Хемчик районнуң «Большевик» колхозунуң колхозчузу.
6. **Куулар** Шончалай Байровна—Чөөн-Хемчик районнуң «Коммунизмче орук» колхозунуң колхозчузу.
7. **Монгуш** Бора Канзановна — Чадаана хоорайда өг-бүле әәзи.
8. **Ооржак** Белек Дастанмайовна — Чөөн-Хемчик районнуң «Кызыл тараачын» колхозунуң колхозчузу.
9. **Очур** Каржыма Дапаовна — Чөөн-Хемчик районнуң «Большевик» колхозунуң колхозчузу.

Беш уругларны төрээн болгаш кижизиткен иелерни

«ИЕНИҢ МЕДАЛЫ» МЕДАЛЬДЫҢ II ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

1. **Долаан** Өлжей Долааовна — Чөөн-Хемчик районнуң «Октябрь 40 чылы» колхозунуң колхозчузу.
2. **Кузнецова** Евдокия Михайловна — Чөөн-Хемчик районда, ажылчын.
3. **Куулар** Арагачы Агбааановна—Чөөн-Хемчик районнуң көдәә ажылагыйның дуржулга станциязының ажылчыны.
4. **Монгуш** Бичин-уруг Сундуевна — Чадаана хоорайда школа башкызы.
5. **Монгуш** Күскүлүк Севековна — Чөөн-Хемчик районнуң Жданов аттыг колхозунуң колхозчузу.
6. **Монгуш** Натпит Дайлаковна—Чөөн-Хемчик районнуң «Искра» колхозунуң колхозчузу.
7. **Монгуш** Сендинмаа Сюрюновна — Чөөн-Хемчик районнуң «Искра» колхозунуң колхозчузу.
8. **Монгуш** Чечен Кундамайовна — Чөөн-Хемчик районнуң Калинин аттыг колхозунуң колхозчузу.
9. **Ондар** Бичиней Сенгилдеевна —Чөөн-Хемчик районнуң «Октябрь 30 чылы» колхозунуң колхозчузу.
10. **Ондар** Кертик-кара Белековна—Чөөн-Хемчик районнуң «Большевик» колхозунуң колхозчузу.
11. **Ооржак** Белек Курселиовна—Чөөн-Хемчик районнуң Хайыракан көдәә Совединде өг-бүле әәзи.
12. **Сат** Часкал Сүруновна — Чөөн-Хемчик районнуң Ленин аттыг колхозунуң колхозчузу.
13. **Таңзы-Белек** Нина Мартьяновна — Чөөн-Хемчик районнуң Ленин аттыг колхозунуң колхозчузу.
14. **Ховалыг** Хандыраа Дайлаковна — Чөөн-Хемчик районнуң «Искра» колхозунуң колхозчузу.
15. **Хомушку** Сумуя Көк-Хунаовна—Чөөн-Хемчик районнуң «Большевик» колхозунуң колхозчузу.
16. **Монгуш** Эремаа Белекпеновна Чөөн-Хемчик районнуң Ленин аттыг колхозунуң колхозчузу.

РСФСР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазының Ораланчызы С. НИЗАМОВ.

РСФСР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары И. ЗИМИН.

Москва, 1958 чыл май 29.

Александр Сандыктың күш-ажылчы оруу

Александр Сандык бичиизинден бәәр-ле күш-ажылчы амыдыралга өскен. Эге школаның чүгле 4-кү класын дооскаш, ол бодунуң авазы-биле болгаш дуңмалары-биле кады Таңды районнуң Сталин аттыг колхозунуң кежигүнүнге кирген.

— Бүгү колхозчулар-биле кады колхоз бүдүрүлгезинге 3 чыл хире ажылдап турумда, артельдың баштаар чери мени трактористер курузунче өөредип чоруткан. 1950 чылда Бай-Хаак МТС-зинге өөренип тургаш, ленинчи комсомолдуң хүрээлеңинге кирген мен. Ол-ла чылын совет армияның шериг албанынга кирдим — деп ол чугаалап турар.

Шериг албанын әрттирген соонда төрээн областының чаа өзүп турар үлетпүрүнүң кайы бир бүдүрүлге черинге ажылчын бооп киргеш, база бир тускай мергежилди чедип алырын ол ынчаарда-ла шиитпирлеп алган.

— 1953 чылда шеригден халажып чаныып келгеш, даг экспедициязының Таңды районда бир салбырының электростанциязынга кочегарлап ажылдап кирген мен, аңаа кочегарларның түр курузун доозуп, диплом алдым. 1956 чылда Кызылдың септелге-механика заводунуң электростанциязының кочегар ажылынга киргеш, ам машинизинде ажылдап тур мен. Бистиң әәлчег бригадавыста чеди кижи ажылдап турар бис. Машинист кижи локомобильдериниң шын ажылдаарын хайгаараар, кочогарларның ажылын удуртур чүве. Станциявыс үзүктел чок ажылдап турар. Заводтуң дирекция чериниң даалгаларын эки күүседип келдивис деп, чугаазын ол үргүлчүлээн.

Александр бодунуң тускай мергежили-биле чергелештир ниити әртем билиин бедиринче чүткүүн илередип, келир өөредилге чылында кежээки школаның 5-ки класынга бүдүрүлгеден чартыкпайн тургаш, өөренирин шиитпирлеп алган. Комсомолчу Сандык совет аныяктарның Хүнүнүң амгы байырлалын таварыштыр СЭКП кежигүнүнге кандидат болуп кирип алган.

С. ЛОПСАН.

Чаа дүжүттүң тараазын хүлээп алырынга үлегерлиг белеткенир

Бистиң областың колхозтарының, совхозтарының болгаш СТС, МТС-териниң ажыл-ишчилери СЭКП XX съездизиниң шиитпирлерин күүсеттишаан, тараа бүдүрерин көөдедир дээш социалистиг чарышты калбарткан, часкы тарылганы чедиишкиннинг чоруткан. Техника-биле чепсеглеттинген көдәә ажыл-агый тараа культураларының дүжүдүн чидириг чокка дүрген темп-биле ажаап алырының болгаш күүрүпеге тараа дүжаалдазын быска хуусаала доозарының аргазын колхозтарга болгаш совхозтарга берип турар дээрзин 1957 чылдың тараа ажаап алышкынының дуржулгазы көргүскен.

Хлеб продуктуларның область эргелелиниң болгаш тараа хүлээп алыр пунктуларның ажылдакчыларының хүлээлгези болза, чаа дүжүттүң тараазын үзүктелишкин чокка хүлээп алырын болгаш бүрүн камгалалдыг тургузарын хандырары болур.

Техниктиг базаны бүгү талазы-биле белеткээри деп чүл дээрге — складтарның, тараа кургадыр черлериниң, дензилериниң, лаборатория херекселдериниң, турум болгаш көжүп чоруур механизацияның чепсек-херекселериниң септелгезин чогуур үезинде доозары, чаа тараа складтарын, тараа кургадыр черлерни ажыглалга кирерин хандырары, тараа хүлээп алыр, пунктуларның байдалын болгаш ажылын экижидеринче угландыр кадрларны четчелеп белеткээри, өөредири болгаш таарыштыр тургузары, чамдык организас-техниктиг хемчегларни боттандырары болур.

Июнь 15-ке чедир областың тараа хүлээп алыр пунктуларында септелгениң чоруп турар байдалын ап көөрге: 6400 тонна тараа кирер чаа складтарның тудугларының планы 71 хуу, шоодайга урдунмаан тарааны автомашиналардан дүжүрүп турар, турум механизастаттынган 12,8 мун тонна тараа кирер складтарның дериишкиннери—38 хуу күүсеттинген. «СЗС-2» деп тараа кургадыр турум 6 машиналарның тудуушкыну 68 хуу күүсеттинген болгаш 1000 дөрбелчин метр шөлдүң 30 хуузун асфальтылаан.

Материал-техниктиг баазаларның септелгезиниң күүселдези мындыг: тараа складтарының 57,5 хуузу, тараа кургадыр турум машиналарның 81,8 хуузу, көжүп чоруур машиналарның 72,7 хуузу, тараа арыглаар машиналарның 80 хуузу, автомобиль дензилериниң чүгле 21,4, бараан дензилериниң 28, лаборатория херекселдериниң 20 хуузу септеттинген. Бай-Хаакта тараа хүлээп алыр пункт (директору әш Чумак), Знаменкада пункт (директору әш Полев) септелге ажылдарының 70—80 хуузун күүседип, өске пунктулардан дээре болуп турар.

Шагаан-Арыгның тараа хүлээп алыр пунктузу (директору әш Кыштымов), Туранның пунктузу (директору әш Пичугин) тараа кургадыр черлериниң болгаш складтарның чүгле 40—50 хуузун септәәннер. Дүжүт ажаап алышкынынга чедир үр әвес, барык-ла бир ай ажыг үе арткан. Ам бисти шаг-үе манавас, тараа хүлээп алырынга бүгү-ле белеткелдерни дүрген доозары шыңгыы негеттинин турар.

Складтарны дүрген септәәринге, шоодайларга урбаан тарааны автомашиналардан дүжүрүп күүседир кылдыр оларны механизастаарынче онза кичээнгей салыр херек. Ол болза, хол-биле кылыр күш-ажылдың болгаш акша-хөрөңгилериниң чарыгдалдарын әвәәжедир, база сорттуг тарааны хүлээп алыр болгаш кадагалаар тускай складтарды белеткээринге арганы бәәр.

Тараа хүлээп алыр пунктуларда, колхозтарда болгаш совхозтарда автомобиль, бараан дензилерин чогуур өйүнде хынап көөрү болгаш септеп доозары, ооң соонда белен болганы дээш танмалап демдектээри чугула. Бо ажылды үлетпүр эргелели күүседир. Июнь ортанга чедир тараа хүлээп алыр черлерде дензилериниң септелгези чүгле 35 хуу күүсеттинген. «СЗС-2» деп тараа кургадыр турум, а ол ышкаш «Кузбасс» деп көжүп чоруур тараа кургадыр машиналарның септелгези доозулганда оларның дораан-на ажылдаарын хынап көөр, тараа кургадыр машиналарның болгаш черлериниң доктаамал ажылдаарын хандырар төлээде, үш айдан әвәәш әвес үениң дургузунда хереглээр оттулар чүүл курлавырын тургузары чугула.

Эрткен чылын колхозтарның, совхозтарның тараа кургадыр черлериниң улуг нуруузу четпес ажылдаан, ооң чылдагааны чүдел дизе, олар ажылдаарынга белен әвес, а ол ышкаш тараа кургадыр кадрлар—мастерлер белеткеттинмээн болган. Областың колхозтарында болгаш совхозтарында 120 ажыг тараа кургадыр черлер бар. Бир әвес олар үзүктел чокка ажылдаар болза, дүн-хүнде 2 мун ажыг тонна тараа кургадын ап болур. Тараз кургадыр черлериниң, тараа арыглаар машиналарның база турум болгаш көжүп чоруур механизацияның чепсек-херекселдериниң үзүктелишкин чокка ажылдаарын хандырар электра дериглеринче улуг кичээнгей салдынган турар үжүрлүг. Тараа хүлээп алырының чедиишкиниг болуру—электри дериглериниң белеткелинден болгаш электроэнергияның хандырылгазы кайы хире тургустунганындан база хамааржыр.

Тараа хүлээп алыр пунктуларның ажылдакчыларының сорулгазы болза, ажылды экижидери, материал-техниктиг базаны калбартыры, Кызылдың болгаш Туранның тараа хүлээп алыр пунктуларында 6400 тонна тараа кирер чаа складтарның тудуун август 15-тиң бетинде доозаш ажыглалга кирери болур. Бай-Хаактың, Чадааның болгаш Кызылдың пунктуларында «СЗС-2» деп тараа кургадыр турум машиналарның тудуун, а ол ышкаш Туран, Бай-Хаак, Шагаан-Арыг болгаш Кызыл пунктуларында тараа складтарының механизастаашкынын доозар.

Социалистиг өнчү-хөрөңгини, тарааны камгалаарын хандырар сорулга-биле тараа хүлээп алыр пунктуларга өртке удур чугула чүүлдерни болгаш четчир саныг херекселдерни тургузары, өртке удур корумчурумну сагыыр дугайында тараа кургадыр черлериниң, складтарның ажылдакчыларынга сургаалданы чорудары чугула.

Бүгү пунктуларның складтар эргелекчилериниң, лаборантыларының, тараа кургадыр мастерлериниң, машининстериниң баа сан ажылдакчыларының штадын хынаттынган болгаш мергежилдиг кадрлар-биле четчеләр. Хлеб продуктларның область эргелелиниң чанынга база тараа хүлээп алыр пунктуларга ажылдакчыларның мергежилин бедидер талазы-биле курстарны, семинарларны әрттирген турар.

Пунктуларның девискээрин үлегерлиг болдурарын ооң ажылдакчылары хандырар. Чаа дүжүттүң тараазы кирерининг мурнуу чарыында 10 хонук бурунгаар складтарны, тараа кургадыр, арыглаар машиналарны өске-даа чүүлдерни арыглаан, дезинфекцилээн болгаш халдавыр чок болдурган турар. Тараа хүлээп алыр пунктуларның чоогунда үрелик көвүрүглерни, ынзар кирер оруктарны доп-дораан септәәр. Лабораторияларның, складтарның, тараа кургадыр черлериниң болгаш бухгалтериянның ажылдакчылары тараа дүжаакчыларын бүгү талабиле эки хүлээп алырынче улуг кичээнгейни салыр хүлээлгелиг. Бо талазы-биле хемчеглер тараа хүлээп алыр пункт бүрүзүнге көрдүнген турар.

Тараа—Төрээн чуртувустуң байлаа. Ону хүлээп алырынга бүгү тала-биле үлегерлиг белеткенир үжүрлүг бис. Бүгү септелге ажылдарын, тудуп турар складтарны, тараа кургадыр черлерни болгаш складтарның механизастаашкынын хуусаа бетинде доозар дугайында социалистиг хүлээлгелерни үре-түңнелдиг күүседири, чаа дүжүттүң тараазын организастыг хүлээп алыры болгаш камгалалдыг тургузарын хандырары бүгү пунктуларның ажылдакчыларының алдарлыг херээ болур.

Д. ДЕЕВ,
хлеб продуктуларның Тыва область эргелелиниң начальниги.

РАЙОН СОЛУННАРЫНДАН

Коммунизмниң ТУГУ

Төрээн суурун улам-на чаагайжыдарынга

Чер ажылының орулгалыын болгаш мал ажылының продуктулуун улам бедидеринге кичээнгей салбышаан, «Өөк» совхозтуң коллективи төрээн суурун чаагайжыдарынга база чугула сагыш салып турар. Чүгле сөөлгү ийи чылдарда белиг ажылчыннарга болгаш албан-хаакчыларга бирээзинге-ле ийи аал чурттаар 27 бажыңнарны тудуп берген.

Совхозтуң төвүнде болгаш мал фермаларында бүдүрүлгениң үлээ чугула тудуглары, чүмар бажың, уруглар яслизи, интернат коллективтиң ажыглалында кирген. Курунениң чөпшээреп бергени хөрөңгиден капитал тудугларга ийи миллион чыгыы рубльди шиңгээдип алган. Совхозтуң Чкаловкада сүтбараан фермазы ам дыка калбарган, өске-ла фермаларда чуртталганың, бүдүрүлге болгаш культура-амыдыралдың тудуглары улам немежип турар.

«Өөк» совхозтуң ажылчын, албан-хаакчылары чаагайжыдылганың хөрөөнге чаңгыс эп-сеткилдиг ажылдап турар. Эрткен чылын хөй-ниитиниң күжү-биле суурга үш садчыгаштарны организастап, ында 300 ажыг ыыштарны тарып олурткан, ында база суурнуң өскедээ черлериниде дыка хөй янзы-бүрү үнүштерни немей олурткан.

КЫЗЫЛ ТУК

Хүлээп алыр пунктуну ынчаар тургузуп болбас

Улуг-Хем райпозунуң белеткелдер конторазы (директору Комбуй) колхозтардан дүк хүлээп алышкынын чыл бүрү чорудып келгей. Ол чугула болгаш харылзалгалыг ажылга белеткелди бо чылын базала багай организастаан. Хүлээп алыр пунктунуң девискээри дапкыш, колхозтарның эккелген дүгүн куртадыр брезент чадыглар азы манза шалалыг черлер, дүк сорттаарынга столдар чок.

Чаъс чаап келген үелерде ол дүшпес сегилиг, манза шалалыг, ажылдаарынга таарымчалыг делгем оран-сава белеткел пунктузунга хандыртынган турар ужурлуг. Шаган-Арыгның белеткел пунктузунда ындыг бөдүүн негелдер безин турбаан.

Удуртулгада негелде чок, күш-ажылдың организастыы четпес шаа ындыг байдалдың түңнелинде дүк дужаан келген колхозчулар недель дургузунда кандыг-даа ажыл чок, аңаа-ла әолчег манап турбаан. «Партияның XX съездизи» болгаш «Улуг-Хая» колхозтарның дыка хөй дүгү июнь 9—10 хүннеринде камгалал чок чалагай черге турганындан чаъска шыгыттырган. Шак ындыг таварылгалар үргүлчү болуп турар.

Бурунгаар

Чаа өөредилге чылынга үлегерлиг белеткенир

Тес-Хем районнуң Чыргаланды чеди чыл школазы чаа өөредилге чылынга белеткелди организастыг чорудуп турар. Ол ажылда колхозчу хөрөөженнер, школаның башкылары, ажылчыннары, өрү класстарның өөреникчилери идепкейлиг киржип турар.

Күш-ажылды шын организастаанының түңнелинде интернаттың, столоваяның болгаш 2 өг-бүле чурттаар башкылар бажыңының септелгелери барык шыпкарылган. Чаа школа бажыңын штукатуралаар ажыл база чедиишкиниг чоруп турар. Школаны долгандыр херини кылып дооскан.

Келир өөредилге чылынга ол школа 1200 кубометр оттулар ыяш белеткээр планныг. Ону кылдыры бээри-биле тускай бригаданы колхоз баштаар чери чогуур өйүнде тургускан. Бригада 1219 кубометрни белеткээш, школада хүлээдим берген. Олар ам колхоз бүдүрүлгезинге 1500 кубометр оттулар ыяш белеткеп турар.

Оттулар ыяш белеткелинде Сулепей, Баазан, Чадамба, септелгеде Анай, Бугалдай, Чайзатмаа өскан мурнакчылар хөй. Төрээн школазы чаа өөредилге чылынга үлегерлиг белеткээринде күш-ажыл чаңгыс эп-сеткилдиг калбарып турар.

ЧАГАЛ АМЫДЫРАЛ

Колхозчу уран-шеверлериниң эп-сеткилдиг күш-ажылы

Барыын-Хемчик районда «Большевик» колхозтуң тудуг бригадазында күш-ажылдың организастыы эки тургустунган. Бригаданың туйбу кылыр звенозунда 22 кижи бар, олар 45 дөрбелчин метр шөлдүг үш сарайларны, туйбу өртте-дир печкаларны кылып алган.

Колхозтуң бо чылгы тудугларынга звено 60 мун туйбу белеткээр хүлээлгелиг. Олар ажылдап өгелээнинин баштайгы неделиниң иштинде 1100 туйбуну хептеп белеткээн. Звенону С. Дорзук мергежилдиг удуртуп турар.

Аныяк бызаңчы Бадарчымыр удуртуп турары ийиги бызаңчылар звенозунда 11 кижи бар. Звено чуртталганын 5 бажыңнарын чоокта чаа ажыглалда кирген, ам башкылар чурттаар ийи өрээлдерлиг бажыңның тудуун база әгелей берген. Ол звено Бакараның удуртуп турары бызаңчылар звенозу-биле аралында чарыштыг.

Муң баш хойга чаа кажаа

Каа-Хем районнуң «Совет Тыва» колхозунуң тудуг бригадазының дөрт кижи составтыг звенозу Баян-Колдун Бужурда муң баш хой кирер чаа кажаанын тудуун чедиишкиниг чорудуп турар. Ол тудуг бо чылдың майның 2-де әгелээн турган.

Колхозтуң бүдүрүлге планында көрдүнгенин өзугаар алырга, ол кажааны август 1-де доозар, а звено ону айытканы хуусаадан чартык ай бурунгаар ажыглалга кирерин хүлээнген. Оларның сөзү боттуг ажылхеректен карышпас.

Звенонуң бызаңчылары ол тудугнуң чанында хонуп, аңаа чөменнин турган, ажылдың үе-шагын болган дыштанылгалын-даа чөп ажылаан турар. Күш-ажылды ынчаар шын тургускаанындан тудугнуң темпизи дүрген, шынары база эки болуп турар.

В. БАИР.

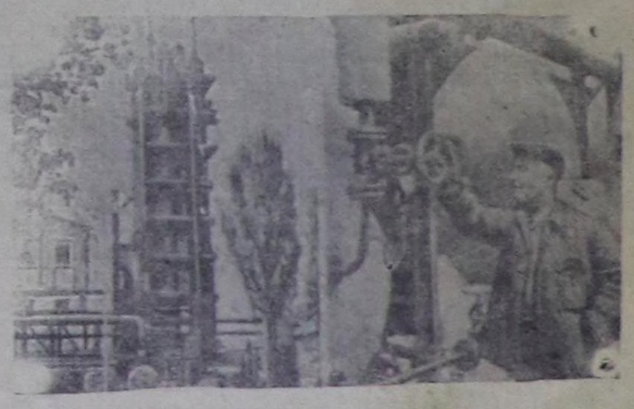

УКРАИН ССР. Дзержинский районнуң фенол заводу—Сталино областың химия үлетпүрүнүң улуг бүдүрүлгелериниң бирээзи. Бок үнүштер-биле демиселге хереглээр хоран химикаттар кылыр продуктуларны, а ол ышкаш пластмасс болган синтетиктиг каучук бүдүреринге ажыглаар чүүлдерни ол заводта кылып үндүрүп турар. Кылып үндүрер продукциянын ассортиментизин калбартырынга белеткелди чорудуп турар.

Чурунта: Солагай талазында—фенолдар кылыр цехте. Оң талазында—аппаратчик дузалакчызы Н. Р. Соседконуң машинаның ажылдаарын таарыштырып турары.

Фото С. Гендельманныы. СЭТА-ның фотохрониказы.

Электростанция тудуунче кичээнгейни күштелдирер

Кызылда түүтүүнүн турар бүс күжү-биле ажылдаар электростанцияның бирги турбогенераторун сентябрь айның баштайгы хүннеринде ажыглалга киирип, хоорайга электроэнергияны бээр дээш «Тыва тудуг» трезинин 6 хире комплексилиг тудуг бригадалары үк объектада ажылдап турар. Бригадаларның кежигүннери апрель болгаш май айларда үзүктел чок ажылдап хөй ажылдарны бүдүргеннер. Май айда бүдүрүлге онаалгазын чедир күүсеттинээн бригада чок болган.

Оон аңгыда областың коммунал ажыл-агый конторазының монтажниктери станция-биле хоорай аразына электри удаазының шөйүлгезин бедик темп-биле чорудуп, бо хүннерге чедир 7 км. хире узун кабельди шөйгеннер.

Ындыг болза-даа электростанцияның тудуун ниитизи-биле алырга хожудаашкын улуг болуп турар. Тудуг, монтаж болгаш оон-даа өске кол-кол ажылдар ажыглалга киирерин айыткан графиктен (үк графиктің ай санында күүсеттинмейн, үргүлүү чаартынын келгенин демдеглээр херек) барык-ла 3—4 ай хожудан турар. Оон дугайында чамдык чижектерни көргүзүп болур. Бирги турбинаның монтаж ажылы график ёзугаар майда доостур турган, а ол ажыл ам-даа бүрүн доозулбаан. Электростанцияның кол корпусунун бүгү ханаларын салыры план ёзугаар бо айда доостур үжүрлүг, ындыг болза-даа чедир салдынмаан ханалар кончуг хөй, корпустуң мурнуу талакы ханазын дашчылар чаа-ла салып эгелеп турарлар. А хананың бедии барык-ла 22 метр.

Тудуг ажылдарының хожудан турарының кол чылдаганы үдел дээрге, трестиң талазындан ажылчынарны тудуг материалдары-биле үзүктел чок хандырбайн турарында болур. Паротурбина станциязынга бо чайын та каш катап келген үүс бис, узун саны безин үттүндүрген. Келгеш каш хонук ажылдап турувуста, түүйбу, цемент төнүп каарга-ла бисти хоорада өске объектилерге чорудуп турарлар деп трестиң дашчылары чөптүү-биле чугаалап турарлар. Станцияның дерилгеминге хереглетиннер янзы бүрү херекселдерни төп областардан чагыдын алырында четпестер эвээш эвес. Областың коммунал ажыл-агый конторазы-даа (эш Звездочкин), тудуг трези-даа (эш Харламов), чагыткан херекселдериниң кайда кандыг байдалдыг чорун турарын сонуургап көрбейн турарлар.

Электри удаазыны кабельдерни Пенза областан чагыткаш, областың сентелге-тудуг конторазы (начальниги эш Зильберман) барык-ла ай дургузунда үк материалдарның келирин манап, ол область-биле телефоннажып келген, сөөлүнде барып тодаратынганы болза контора кабель өртээнин акшазын баш удур шилчитээн болган. Чагыткан янзы бүрү хемчээлдиг бүс хоолайлары ам-даа келбээн. Үк чагытның чогум кандыг байдалда турары тодаргай билдинмес.

Тудугда кислород, карбид барык-ла чайның дургузунда үстүп келген. Өске областардан кээп турар тудуг материалдарын безин чугаалаваска, область төвүнде бүдүрүп турар түүйбүну безин кол объектиниң тудуунга үзүктелдирип турары «Тыва тудуг» трезинин удуртукчуларының, чүүн-даа мурнунда оон начальниги эш Харламовтуң болгаш ында партия эте организациязының секретары Емельянцевтиң харыысалга чогун көргүзүп турар.

Бүс-биле ажылдаар электростанция тудуунда улуг-даа, биче-даа дужаалдыг удуртукчулар-ла хөй. Түүтүнүп турар улуг бүдүрүлге чериниң онзагай байдалы аңаа тускай өртемниг кадларны хөйү-биле мөөнүүрин негеп турар дээрге билдингир-ле харын. Ынчалзажок ол хире улуг инженер-техниктиг күш турда тудуг, монтаж ажылдары шулуудаваан, а чамдык кылган ажылдарның шынары багай болганындан ону каш удаа эде кылыр үжүрга таваржып турары коачуг хонуданчыг.

Электростанция тудуунда трестиң тудугжулары-биле Иркутскипич монтаж трезинин бисте ажылдап турар монтажниктериниң аразында тудугнуң хожудаашкынын бот-боттарының кырынче чүүй кагжыр хөөннер бар. Тудугжуларның талазында четпестер бар-ла харын. Ынчалзажок монтажниктерниң ажылын эки деп мактаары база-ла шын эвес. Трестиң ажылчыннары суг дамчыыр хоолайларның оңгарын касканнар. Үр үениң иштинде монтажниктер хоолайларны салбайн келгеннер. Ынчангаш каскан черниң эриктери бүстүп дүжүп, ону каш удаа аштап келген. Чүгле ол ажылга безин сметада көрдүнгениннден ийи катап хөй хереглер чарыгдаттынган.

Июнь айда станция тудуунда ажылдың темпизи кончуг кудулаан. Машина салбырының өрээлинде улуг оргаларны төлевилээнинде болгаш кыганында частырыгларны болдуртанындан баганалар дигленип, чарлып эгелээн. Ынчангаш аңаа монтаж ажылдарын үргүлчүлээрин сокса-ткан. Бо ийниң сөөлгү хүннеринде монтажниктериниң проравы В. Антиповтуң буруузу-биле ажылдап турган улуг кранга аар чүк көдүргеш, ону үрээн. Өске кранны хынында кылыры-биле ажыглаарын хорун каан. Ам тудугжулар янзы бүрү тудуг материалдарын бажың кырынче 4 үн иштинде хол-биле дажып турарлар. Трестиң удургукчулары «Пионер» деп краннарны тургузар деп сүмелешкеннер, ынчалзажок, тодаргай хемчеглер ам-даа алдынмаан.

Тудугжуларның ортузунда массаполитиктиг ажыл куду деңнелде турун турар. Трестиң партия организациязындан объектиде быжыглаан агитаторлар беседаларны, солун номчулгазын чорутпайн турарлар. СЭКП ТК-ның июнь Пленумунуң доктаалын бүгү ажылчыннарга таныштырбазаны агитаторларның канчаар ажылдап турарын тодаргай көргүзүп турар. Тресте партбюро болгаш оон секретары эш Емельянцев ажылчыннарның ортузунга социалистиг чаршыты калоартпайн, бригада кежигүннериниң кылган ажылының түүнелдерин түс-түзүнда көргүспейн турар. Тудугда хана солун үнмейн турар.

Трестиң баштаар чери, партия хоорхомунуң болгаш хоорхүүскомнуң тудуг объектизинге хүн бүрү кээп турар ажылдакчылары план күүселдезин чүгле чаңгыс талалап көрүп, ында улуг эде кылыгларже, артык хөй чаргдалдарның үүдеп болуп турарынче болгаш ажылчыннарның амыдырал-чурттагазынче чогуур кичээнгейни салбайн турарлар. Тудуг объектизиниң чанында чурттаг турар 6 ажылчыннарның өг-бүлезинде ам-даа радио киирттинмээн болгаш сайгылаан каш айларның иштинде кыпсайн келген.

Станцияның келир үедеги ажылдакчыларын баш удур четчеллээр, оларны чурттага бажыңнары-биле бүрүн хандырар болгаш станцияга хереглээр хөмүр даш сөөрттүлгезин организастаар дугайы болгаш оондаа өске дарый шиитпирлеттинерин негеп турар айтырыглар эвээш эвес.

С. МААДЫ,
«Шынның» тускай корр.

КУКУРУЗАНЫ КЫДЫРА КӨРҮП БОЛБАС

Бистиң областың байдалынга кукуруза өстүрүп алырының негелдези улуг. Ындыг турда-ла, кукуруза өстүрүп үндүрер ажылды Каа-Хем районда «Совет Тыва» колхозтуң партия болгаш комсомол организациялары, артель баштаар, чери кыдыра бодап, чугулалап көрбейн турар.

—Силерниң аныяк кукурузачыларыңар канчаар ажылдап турарыл? деп айтырарывыска, колхоз баштаар чериниң даргазы Ховалыг Чанчипович Нурзат харыылады:—Комсомолчу-аныяктарның кукуруза звенозу биске эвир чылын турган чүве болгай. Бо чылын ындыг звеновус безин бар эвес.

— Силер чогуңарда, апрель 18-те-ле, партия хуралынга кукурузачы аныяктарның звенозун тургузуп каан-на болгай бис—деп колхозтуң партия организациязының секретары эш Чамбалдоо, даргазы чугаалаалак чорда-ла харыылай тыртып кагды.

Шында-ла, ынчан колхозка ВЛКСМ райкомунуң төлээзи эш Мамонтов чедип келгеш, доп-дораан кукурузачы аныяктар звенозу тургузар деп комсомол организациязының секретары Черлик-оолдан негээн чүве-дир. Секретарь, үр-даа боданмайн, сагыжынга кирген-не кеңээ-шудургу оолдарны дацзылай бижээш, райком төлээзинге тутсуп берген. Партия организациязының секретары Чамбалдоо ону база чеп-тур дээн.

— Шын-дыр оо!—дишкеш, комсомол организациязының ниити хуралынга биеэ дацзыны база бадылай тыртып каан. Комсомолчу-аныяктарның, ол кукурузачы звенозунуң удуртукчузунга ногаа бригадири Николай Даргатты томуйлаан. Районнуң кукуруза звеноларының дацзызынга база бир звено шак ынчалдыр ында-ла немежип кирген.

Звенода кирген комсомолчуларның шуптузу-ла өске ажылдарда планнаттынган кижилер болу берген. Звено удуртукчузунга безин ногаа бригадири Даргатты дакпырладыр томуйлап каан. Барып-барып ногаа ажылының изиг-түлүк үези ол турган-на болгай. Даргат ногаазын бригадирлээр бе, звенозун удуртур бе? Ийи койгун аглаарга чаңгызы-даа алдыртпайн баар дээн ышкаш ажыл-херек организас чок өрткен.

Колхозка кукуруза тарылгазы өгелей бээрге, комсомолчу-аныяктарның звенозу ол ажылдың ырак хажыызында турун калган. Кукуруза тарылгазынга барып ажылдаңар деп оларга чугаалаан кижи-даа чок болган.

—Чүге ынчап барганы ол?—деп звено удуртукчузу Н. Даргаттан айтырарывыска, тапилээ мынчалдыр харыылап кагды:

— Кукуруза тарырынга хөй кижи-даа негеттинмес, машиналарла бар болза, ажырбас чүве чораанны кай. Колхозтуң 120 гектар кукурузазын хөй кижилер-даа шүүдетпейн, дораан-на тарый тыртып каан болдур ийин!

Звено удуртукчузу хамык негелделарни ёзугаар ажылдаан болза, ажыл-ла хөй турган. Колхоз төвүнүң бодунда-ла мал, дагаа өдээ өңдерик болгай. Кукуруза ховуларын оон-биле шынаржыдарынче кичээнгей база салдынмаан. Кукурузаның кайда, кандыг, хөрүүнүүг черлерде тарыттынганын звеночулар безин билбес. Угунда-ла кукуруза тарыыр кылдыр эң-эки черлерни берген турарын комсомолчулар чедип алган турар ужурлуг. Кол-ла чүве—үрезиниң безин шынарын, канчаар тарыттынганын звено хайгаарап карактаваан. Колхозтуң комсомол организациязының секретары Черлик-оол-даа, звено удуртукчузу Н. Даргат-даа үрезин айтырыынга сагыш човаваан.

Тургустунган аныяктар звенозунуң ийи-ле кежигүннери: Өнер-оол Дүтер-Сүрүң, Александр Самбуу суглар ол үнелиг культураны тарып турда, чүгле хемчээл шугумнаар сывырындактар тудуп бээринге өйлежип турган. Оон өскелери тарылга шөлүнге көстүп-даа көрбээн. Мындыг болганда, комсомолчу-аныяктарның кукуруза звенозу чүгле секретарының демдеглел дептериниде тургустунган дээри тодаргай.

Ам кукурузаның баштайгы сыптары уяларындан ногаарарып үнүп келген. Ону ажаарынга көрүүгүр комсомолчу карактар, ишчи холдар херек. Кукурузаны дөрбелчин-уяланчак арга-биле тарып каарга-ла чаагай дүжүүтү хандырганы ол эвесле болгай. Оон ажаалдазын ыяк чорудар үе келген болгай. Колхозтуң кукуруза ховуунуң уялар аразында пок үнүштериниң көскүлеени амдыгаштан-на аажок апарган. Комсомолчу звено ону безин эскербейн турар.

Кукуруза ажаарын пок үнүштер үнүп кээрге, чүгле оларны чулуп кааптары-биле кызыгаарланза ажырбас дээр хөөннер комсомолчуларда безин бар.

— Амдыызында пок үнүштер ындыг-ла өлбек эвес-тир, ынчангаш ынаар баргаш чоор өну, арбыдай бээрге, чулуп каапкай аандеп, комсомол организациязының секретары эш Черлик-оол боду безин дүштежок чугаалап олурар.

Ам колхозтуң аныяк ажыл-ишчилери пок үнүштерни доп-дораан чулуп кааптарындан аңгыда, олуруглар аразының болбаазырадылгазын чорудуп, сөөлгү хүннерде өрткен чаъстың соонда уялар иштинде кадыгланы берген хөрүүнүү үлдуреттир ужурлуглар.

Колхозтуң баштаар чери-биле сүмележип турган минеральдыг чемиштелдиргилерни садып ап, кукурузаны чемгерер херек. Аммиак селитразы болгаш суперфосфат тып алыр арга колхозта черле бар.

Бо-ла ажылдарны холга дыңзыг тудуп, ылап чорудуп эгелээри ам-даа орайтаваан. «Совет Тыва» колхозтуң ховулары кукуруза үнерингге чаагай хөрүүнүүг. Ону 1956 чылдың дуржулгазы бүзүредип турар, эки шынарлыг үрезиннер-биле тараап, ажаалдазын эки чоруткан, оон түүнелинде чаагай дүжүүтүг кукурузаны колхоз ап үнген. Ындыг болза-даа 1957 чылда кукуруза ажылынче колхоз болур-чогуур кичээнгей салбайн барган, ынчангаш 60 гектар участоктуң га санындан-на калдык-мөлүк 47 центнер-ногаан массаны алган. Аңаа өнир чылын аныяктар звенозу базала мынчалдыр, чүгле саазын кырынга хоозун тургустунган, кукуруза тарыырынче-даа, ону ажаарынче-даа ёзулуг комсомолчу сагыш салбайн турган.

А. ЧАРАШ-ООЛ.

Өвереникчилерниң чайгы практиказы

Уруглар боттарының төрөөн колхозтарынга ажылдап, школага политехниктиг өөредилгени боттандырарының бир хевири болур чайгы практиканы эрттирер чорук—колхоз бүдүрүлгезинге аныяк салгакчыларны улам чоокшуладып, күш-ажылдың янзы-бүрү хевирлеринге оларны дадыктырар болгаш бүдүрүлгениң чаа-чаа чепсек-херекселдерин шын ажыглап билириңге база өвереникчилер оон үндезиннерин шиңгээдип алырынга дузалаар. Бо сорулганы боттандырары-биле Бай-Тайга районнуң Тээли ортумак школаның 8—9 класстарының 134 өвереникчилери чурттан турар черлериниң аайы-биле беш бөлүк кылдыр хуваттынган, бөлүк бүрүү ийи-ийи бригада болуп алган, туспус черлерге боттарының ажылдарын июнь 2-де эгелээн.

Чайгы практиканы эрттирер чорук аңаа бир шеф азы мобилизация эвес-ле болгай. Ол дээрге кандыг-бир техниканы шын ажыглап билириңге өөреникчи, техниканы ажыглаанының түүнелинде 24 хонуктарда чеже хире күш-хүннерин ажылдап ап болуруг? Оон өртек үнези чүл? Ажылдың арга-дужулгалары кандыгыл? Бо бүгү-биле чергелештир өвереникчи практиканының мурнунда улуг харыысалга көдээ ажыл-агыйның чайгы практиказын чедишкиннинг доосканы, дараазының класынче шилчиири болур.

Бир эвес оон күш-ажыл дептержиннге «2» демдек салдына берзе, ол Министерстводан келген саазыны ёзугаар, ол-ла класынга катап өөренир апаар болгай. Ол сорулгалар-биле «Найырал» колхозта 38 өвереникчилер башкы Д. Ламажыктың удуртулгазы-биле ажылдап турарлар. Оларның 25-жи электри-биле хой кыргыыр черде, арткан 13 кижи картофель, морковь, огурец олурткан болгаш ону өстүрүп турар.

Колхозтан бүдүн чартык километр хире черде, Ээр-Хавак фермазы. Хавактың базарында узун делгем бажың-биле чергелештир инектин, хойнуң кажаалары база кижилер чурттаар шевергин бажыңнар шөлүү бергилээн.

Делгем бажыңның иштинче кире бээрге хамыктың мурнунда дүктүң чунгаксыг чыды аңаа барган кижиге билдине бээр. Ол дораан-на бир өөлчегге онаашкан практиканчыларның ажылдары каракка көстүп кээр.

Биргизи узун калбак столдуң бир талакы кырында хойну кыргыырынга белеткеп алган; ийнгизи хойну кыргып доозарының кырында келген, электрилиг хачызын кеспезиниң аргазы-биле, ында-мында тарамык тоорүштарын арыглап турар; үшкүү 12 хойну харутда кыргып болур улуг столдуң кайы-бир талазынче кыргыыр дээн хоюн экел чоруур...

Бо удаада кымның эки, кымның багай ажылдап турарын көре тыртып аары дыка берге. Кыргыкчылардан өлөөн ыракта, ол-ла кажаының иштинде, моторлуг аппараттың эжикче чүктөөнзиг даажы, ол ышкаш дүк арыглаар өлгөөште, дүк савалаар черде кижилерниң ажылдары шупту-ла илдең. Адак соонда кыргыкчыларның кыргаан дүктерин аңгы-аңгы деңзилээш, бижин турар санакчыга келгеш, мынчаар сонуургап айтырдым:

— Бо дүктү районнуң белеткел складынга база чатар боор аа?

— Чок, шуут-ла Кызылче дорт кирер.

— Бир хойдан чежени ап турсилер?

— Ортумаа-биле 1 килограмм 400 грамм-дыр.

— Практиканчылардан кымнар эки ажылдап тур?

— Шуптузу-ла эки ажылдап турарлар, ынчалзажок С. Чысынмаа, Х. Сырга, С. Маша, К. Роза, Балын олар тергиден турарлар-дыр—дээш, ол катыра-дыр.

Колхозта ажылдап турар практиканчы өвереникчилер, каш-ла хонуктарның иштинде 1230 хойну кыргаан, 3450 кг, дүктү, 840 өшкү бүрүзүнден 500 грамм дүктү алганнар.

Ындыг практиканы башкы С. Майнының удуртулгазы-биле «Мурнакчы» колхозта 24 өвереникчи огород болгаш тудугда, ыраккы Мөңгүн-Тайгада башкы С. Молдурганың удуртулгазы-биле 19 кижи түүйбу бүдүрер черде болгаш кыргылдада, «Тиилелге» колхозта башкы С. Чапайның удуртулгазы-биле 25 өвереникчилер огородта болгаш кукуруза ажаап өстүреринде, район төвүнде башкы Т. Рябиковага удуртканн 30 кижи школаның интернаттың болгаш башкылар чурттаар бажыңнарның септелгезинде эрттирип турарлар.

Практиканчылар бо ажылдар-биле чергелештир чурттакчы чоннуң ортузунга солун номчулгаларын чорудуп, хана солуннарын болгаш агитхуудустарны үндүржүрүнге дузалажып база концерттерни көргүзери-биле чергелештир бижик билбес чорукту узуткаарынга, күш культураның ажылдарынга калбаа-биле киржип турар.

Оон-биле кады олар колхозчу мурнакчыларының арга-дужулгаларының дугайында база колхозтарының экономикалыг болгаш перспективтиг хөгжүлдезиниң дугайында чаа-чаа түүлдерни колхозчуларны боттарындан база ында ажылдап турар көдээ ажыл-агыйның туска өртемнигларын дамчыштыр биле ап турарлар.

Б. ЧЮДЮК,
Тээли ортумак школаның директору.

Белеткелдерни дүрген доозар херек

Чөөн-Хемчик районнуң «Коммунизмче оруқ» колхозу июнь 18-ке чедир аттың сиген кезер 7 машиналарының 4-түн, аттың 5 дырбаштарының 3-жүн септээн болгаш 40 хол кадыырларын 95 демир айыырларны, 185 ыяш айыырларны база дырбаштарны белеткээн.

Колхозчулар 200 ажыг гектар черниң дажын, хараганын аштап арыглаан турган. Олар 23 кижи 248 гектар сиген шөлүн суттарган. Эштер Балдан, Хандывай болгаш оон-даа өскелер хүнде 2 гектар черни суттарар тургаш, 3,5—4 гектар чедир суттарып турганнар. Дарганнар О. Семис-оол, М. Дыргы машиналарны, чепсек-херекселдерни септээринге дыка кызымак ажылдааннар.

Ындыг-даа болза, сиген ажаап алыышкынының белеткелдериниде чамдык четпестерни дүрген чайладыры чугула. Септеттинмээн машиналарның, чепсек-херекселдериниң септелгезин эң-не дүрген доозар херек. Мал бригадазының бригадири эш Белек аңаа хамаарышкан сиген шөлдерин суттарарынче малчыннарны организаставаан. Хорагай, Дагба-Доржу, Мөңге, Доржаппаа дээн ышкаш малчымнар июнь ортанга чедир сиген кезер шөлдерге малын одарладып турда, бригадир оон-биле эптелип турган.

Сиген кезер машиналарның артык кезектерин тывары негеттинип турар. Хол-биле сиген кезер 70 кадыырларны немей белеткээр. Дагыр-Шеминде 30 ажыг гектар, Кызыл-Шанчыгда 40 гектар черлер чоокка чедир-ле суттарттынмаан. Ол сиген шөлдерин дүрген-не суттарар херек. Бо чылын 25 мүн центнер сигенни, 1500 тонна силосту чогуур үезинде белеткеп алыр дээш бүгү күштү организастаары арткан.

С. КЫЗЫЛ-ООЛ.

Школа септелгези

1958—59 өөредилге чылынга угкуштур Эрзин районнуң «Мөрен» колхозунда чеди чыл школазының септелгезин эки чорудуп турар.

Септелгени школаның ажыл-агый эргелекчизи эш Актарга, удуртканн 7 кижилер чорудуп турар. Бүгү класстарны, коридорларны болгаш башкылар өрээлдерин чугайлаан база шаланы, эжиктерни, рамаларны будаан. Ол ышкаш бүгү парталарны, стол, сандайларны септээш будаан. Септелгете эштер Бойдаа Далвий, Серзиңмаа болгаш оон-даа өскелер идепкейлиг киржип турарлар. Удавас столовояның септелгезинче база немей тудар комнатты тудуушкунунче киритерлер.

Ш. СЕРЗЗДАР.

Каттышкан семинар

Чоокта чаа СЭКП Эрзин райкому политиктиг болгаш эртем билиглер нептередир ниитилелдиң кежигүннериниң, районнуң агитаторларының каттышкан семинарын эртирген. Семинарның киржикчилери делегей байдалының дугайында лекцияны, районда лекция пропагандазының чорун турарының болгаш моон соңгаргы сорулгалар дугайында илеткелди дыңнаан. Оон ындай лекторларның, агитаторларның дүржүлге солчуушкуну болган.

50 ажыг лекторлар, 134 агитаторлар районда ажылдап турар. Чыл эгезинден бээр районнуң ажылчы чоннарының ортузунга 148 лекциялар номчуттунган. Лекция пропагандазын калбартырынга идепкейлиг киржип турар лекторларның, илеткелчилериниң саны өскен. Ниитилелдиң кежигүннери эштер Шыраа, Догуй-оол, Лама, Кюнчюн болгаш өскелер-даа өзөөн хөй лекцияларны номчааннар.

«Кызыл сылдыс», «Мөрен» колхозтарда партия эте организациялары (секретарылары эштер Бадарчы, Дамба) сөөлгү үеде партийжи-политиктиг ажылды, ылангыя лекция пропагандазын экижиткен. Ол партия организацияларының чанында доктаамал ажылдаар агитпунктуларны тургускан, агитасмассалыг ажылды чоруларда ажылагыйның практиктиг сорулгаларыбиле сырый холбаштырыш турар. Агитаторларны колхоз бүдүрүлгезиниң аңгы-аңгы адырларында быжыглаан.

Районнуң төвүнден эгелээш колхозтарга чедир ажылчы чоннуң ортузунда лекция пропагандазының ажылында улуг четпестерниң барын илередип, моон соңгаар бо ажылды экижидериниң талазы-биле боттарының практиктиг аргаларын семинарның киржикчилери чугаалаанар.

К. САЛЫЫ.

Колхоз рыногунуң дугайында

Ажылчы чоннарның амыдыралы улам-на чаагай болгаш өөрүшкүлүг болзун дээш бистиң чуртувуста бүгү-ле үүлдерни кылып турар. Бүгү совет кижилериниң эрге-ажыктары Коммунистиг партияның болгаш Совет чазактың кичээнгейиниң төвүнде турун турар. Бистиң чуртувуста ап чоруттунуп турар бүгү хемчеглер болза, совет улустуң материалдыг болгаш культурлуг деңнелин улам-на көдүреринче угланган.

Совет кижилериниң хереглелдерин хандырарынга садыг черлери улуг рольду ойнап турар. Оон-биле чергелештир ажылчы чоннарның ол хереглелдерин хандырарынга чугула черни колхоз рыногу эвээр ужурлуг. Колхозтар болгаш колхозчулар боттарының артыкшылдыг продуктуларын колхозтар рыноктарынга саарып, оортан хөй орулганы ап, хоорайларның, районлар төптериниң болгаш ажылчын суурларның чурттакчыларын көдээ ажыл-агый продуктулары-биле хандырып турарлар.

Колхоз рыноктарының саны сөөлгү үеде бистиң областа көвүдээн, оларның ажылы эвээн экижээн болгаш, олар чаагайжыдыр кылдынып турар. Маңаа чижек кылдыр Кызыл болгаш Чадаана хоорайларда колхоз рыноктарын көргүзүп болур. Кызыл хоорайда рынок эвээн чаагайжыдыр, продуктулар садыглаарынга таарымчалыг кылдыр туттунган. Боттарының артыкшылдыг продуктуларын аңаа чүгле хоорай чоогунда колхозтар, колхозчулар эвес, харын ырак районнарның көдээ ажыл-агый артельдери болгаш колхозчулары садып, хоорайның чурттакчыларынга немелде продуктуларны берип турарлар. Эвээн каш колхозтар продуктулар садыглаар ларектарны боттары дерип тургускан. Каа-Хем районнуң «Тиилелге», Ленин аттыг колхозтарының Кызыл рыногунда ларектарынга көдээ ажыл-агый продуктулары шагның кайы-даа үезинде үзүктелиишкин чок бар болур. Ол ышкаш Бии-Хем, Улуг-Хем, Таңды районнуң колхозтары болгаш колхозчулары Кызылдың колхоз рыногунга улуг киржилгелиглер.

Колхоз рыноктарынга көдээ ажыл-агый продуктуларын хөйү-биле эккээн садыглаарынга рыноктарга үлетпүр болгаш аъш-чем магазиннериниң четкизин калбартыры улуг рольдуг. Кызыл рыногунда бо ажылдың, эки организастаттынганын демдеглээри чугула.

Областың хоорайларында болгаш чамдык районнарында колхоз рыноктары тургуетунган, колхозтар, колхозчулар боттарының артыкшылдыг продуктуларын саарып, сайгарып турарлар. Ындыг болзадаа чамдык совет, садыг организациялары, эң ылангыя областың садыг эргелелиниң рыноктар комитеди колхоз рыноктарын улам калбартыр, оларны садыглазарынга эптиг кылдыр чаагайжыдыр тударынче, оларның девискээринге магазиннер тургузарынче кичээнгей салбайн, колхозтарның, колхозчуларның артыкшылдыг продуктуларын рыноктарга эккээн саттырар ажылды организаставайн турарын айтыр херек.

Каа-Хем районнуң төвү болур Сарыг-Сеп суурда колхоз рыногу садыглаарынга таарыштыр кылдынмаан, продуктулар салыр черлер чок, колхозтар боттары ларектар тургуспаан болгаш райпо үлетпүр болгаш аъш-чем баараннарының магазинин, ларегун организаставаан. Ынчангаш рынокка колхозтар, колхозчулар көдээ ажылагый продуктулары эккээн сатпайн турар. Районнуң колхозтарында болгаш колхозчуларында артыкшылдыг продуктулар хөй. Район төвүнде колхоз рыногун сайыырадыр, колхозтарны, колхозчуларны рынокка киириштирер талазы-биле райкүүском организастыг ажыл чоруттайн турарындан, олар артыкшылдыг продуктуларын саарбайн турар ийикпе, азы ырак-узак черже чорук кылып, Кызылдың колхоз рыногунга эккээн садар ужурга болган чокла таваржып турарлар. Ол ышкаш Туран хоорайда колхоз рыногу эки дериттинмээн, колхозтар болгаш колхозчулар көдээ ажыл-агый продуктуларын хаая эккээн садыглап турарлар.

Колхоз рыноктарының ажылынга удуртулганы болгаш контрольдуг чер-чер Советтери, областың садыг эргелелиниң рыноктар комитеди кошкак боттандырып турарындан садыгның чаңгыс аай чурумун үрээр, ак-сеткилдиг эвес чамдык кижилер чижең чорукту кыла бээр таварылгалар колхоз рыноктарында ам-даа бар болуп турарын демдеглээр херек. Чамдык кижилериниң чижең садыглаашкынны чоруда бээринге удур демиселди организастаары чер-чер Советтериниң, бүгү хөй-ниитиниң чугула хүлээлгези болур. Чижең садыг кылыр чамдык кижилериниң колхоз рыноктарын ажыглай бээр чоруун болдурбас херек.

Чадаана болгаш Шагаан-Арыг хоорайларда колхоз рыноктарының ажылын ол хоорайлар Советтериниң күүскомнары багай эвес удуртуп турарындан рыноктар доктаамал ажылдап, колхозтар болгаш колхозчулар артыкшылдыг продуктуларын аңаа эккээн салып турарлар. Чадаана хоорайда колхоз рыногун өске таарымчалыг черде тудуп эгелээн. Ам кол тудуу доозулган, рынокка колхозтар ларектар, райпо магазин болгаш ларектар ажылдар.

Колхоз рыноктарын калбартыры, оларның ажылын экижидери колхозтарның экономиказын быжыглаарынга, колхозчуларның материалдыг деңнелин улам-на бедидеринге болгаш хоорайларның, районнар төптериниң, ажылчын суурларның чурттакчыларының хереглелдерин хандырарынга улуг ужурдузалыг. Рынок бүрүзүнге ажылдаар кижилерге таарымчалыг бүгү байдалдарны тургузары чер-чер Советтериниң, колхозтарның баштаар черлериниң база хамаарышкан ажыл-агый черлериниң кичээнгейниң төвүнге турар ужурлуг. Таңды болгаш Барыын-Хемчик районнарда чаа туттунуп турар бүдүрүлгелериниң девискээринге колхоз рыноктарын тургузар талазы-биле айтырыгны СЭКП райкомнары, райкүүскомнар шиитпирлээри чугула.

Колхозтарның экономиказын хөжүдер төлээде, районнар төптеринге база колхозчу суурларга көдээ ажыл-агый продуктулары садыглаар колхозчу ларектарны организастаары негеттинип келген. Каа-Хем районнуң «Тиилелге» колхозу бодунуң төвүнде продуктулар садыглаар ларекту эрткен чылы ажыткан. Эт, сүт, саржат дагаа чуургалары, далган болгаш өске-даа продуктуларны ларекта үргүлүү садып турар.

Колхоз рыногу чок, чамдык районнарның төптеринде колхозчу ларектар тургустунган болза-даа черниң партия, совет органнарының удуртулгазының кошкаа-биле көдээ ажыл-агый продуктуларын үүктелиишкиннинг саттынып турарын Чижээ, Эрзин болгаш Өвүр районнарның төптеринде колхозтарны тургускан ларектары колдуунда-ла шоочалыг тураргар.

Бар рыноктарга ёзулуг корум чурумну болгаш арыг-шеверни тургузары эргежок чугула. Бо ажылга кижи болгаш мал эмнелгелериниң база шагдаанын ажылдакчылар улуг дузаны көргүзер ужурлуг. Хөй-ниитиниң корум-чурумун үрээр арыг-шеверни сагывыс чорук-биле бүгү хөй-ниитиниң демиселин күүселдирери чугула.

Колхоз рыноктарын эки дериг кылбышаан, хоорайларның, районнар төптеринің болгаш ажылчы суурларның ажылчы чоннарының, аъш-чем продуктуларына хереглелдерин чедишкиннинг хандырыр колхозтарның база колхозчуларны орулгаларын улам көвүдедилиг

Шеверлерниң уран-чүүлүнүң хөгжүлдезин делгем орукче

Уран-шеверлерниң уран-чүүлү (ыяш, даштан чазаан кылыглар, чес, холадан куткан шуткумалдар, мөңгүн, хүлерден кылган хээ, сиилбиглер, аргыл, даараан үгүлзалар, янзы бүрү чурумал болгаш будумалдар) тыва улустуң национал хевирлиг, социалистиг утка-шынарлыг культуразынга база-ла дыка улуг черни эзлеп турар. Ол уран-чүүл салгакчыдан салгакчы дамчып, төөгүнүң дургузунда чоорту болбаазырап, бистиң хүннеривиске чедип келген. Боттарының уран-мергежилин улам бедидип, тергиин шынарлыг кылыгларны чогаатканшевер мастерлер дыка хөй. Оларның аразында Тойбухаа, Оваанчык ышкаш шеверлериң ат-сураа чүгле бистиң областың иштинде алдаржаан эвес, оларның кылган кылыглары Москва, Ленинградтың музейлериндe делгеттинген.

Улустуң уран-чүүлүн хөгжүдүп, улам чечектелдирер дугайында коммунистиг партия, Совет чазак үргүлчү сагыш салып, аңаа хереглеттинер акша хөренгини берип турар. Сөөлгү үеде областың культура эргелели чылдын-на чурулга уран-чүүлүнүң делгелгезин организастаап турар. Ол делгелгениң түннелинде салым-чаяанныг эзлэн хөй бот-тывынгыр чурукчулар илереп үнген.

Ындыг болза-даа областың культура эргелелинден, делгелге комиссиязындан, области улустуң чогаадылгазының бажыныдан болгаш районнарның культура килдистеринден бо талазы-биле тускай ажыл чорутпаанының хараазы-биле ол эрткен делгелгелерге улустуң шеверлериниң чогаалдары кирбейн барган болгаш ук делгелгедер бо талазы-биле идиг берип шыдаваан.

Бо чылын бопур деп турар делгелгеге эрткен үениң ол ышкындырыгларын канчап-даа катаптап болбас. Шеверлериң уран-чүүлүнүң чогаалдарын ам болур область делгелгезинге эң калбаа-биле киириштирер херек.

Ынчангаш районнарның культура килдистери ону боттарының бир чугула ажылы кылдыр көрүп, районда бар уран-шеверлерни илередип, оларның чогаадып турар ажылдарын дацзылап, область делгелгезинге киржилгезин хандырар ужурлуг.

Ооң-биле чергелештир улустуң шеверлериниң уран-чүүлүн улам хөгжүдүп, чечектелдирер сорулга-биле шевер мастерлерге болур-чогуур бүгү дузаны көргүзери чугула. Ылаңгыя клубтарга, Культура бажыннарынга шеверлериң бөлгүмнерин организастаар, оларның чогаатканажылдарын пропагандаалаар, оларны хөй-ниитиниң өдилелинче киирер.

Уран-шеверлериң ниити билиглерин болгаш мергежилин бедидер, оларның чогааткан кылыгларының шынарын экижидер, оларга темы болгаш сюжет талазы-биле дуза көргүзер дугайында тускай ажылды чорудар. Улустуң шеверлериниң уран-чүүлүн культура ажылдарының бир адыры кылдыр көрүп, ооң хөгжүлдезин делгем орукче киирери сонгаарладып болбас сорулгаларның бирээзи.

С. ПЮРБЮ,
Области улустуң чогаадылга бажыңының директору.

Бот-боттарынга экономиктиг дузалажылганың чөвүлелиниң сессиязы

БУХАРЕСТ. (СЭТА). Июньнуң 26-да Бухарестиге бот-боттарынга экономиктиг дузалажылганың чөвүлелиниң IX сессиязы ажыттынган. Сессияның ажылында Албаниянның Улус Республиказының, Болгарияның Улус Республиказының, Венгр Улус Республиканың, Герман Демократтыг Республиканың, Польша Улус Республиканың, Румын Улус Республиканың, Совет Социалистиг Республикаларның Эвилелиниң, Чехословак Республиканың төлөөлери киржип турар. Кыдат Улус Республиканың, Корей Улус-Демократтыг Республиканың, Демократтыг Вьетнам Республиканың, Моол Арат Республиканың төлөөлекчилери база ол сессияда хайгааракчылар болуп киржип турар.

Бо чылдың май айда Москвага болуп эрткен бот-боттарынга экономиктиг дузалажылганың чөвүлелиниң киржикчилери чурттарның коммунистиг болгаш ажылчын партияларының төлөөлекчилериниң чөвүлел хуралының сүмелерин өзугаар, ол сессияга чөвүлелдиң ежигүнү чурттарның аразынга экономиктиг дем-каттыжылгазын улам ынай хөгжүдериниң талазы-биле айтырыгларны чугаалажып көөр болгаш практиктиг хемчеглерни ажылдап үндүрер. Ол ышкаш аңаа бот-боттарынга экономиктиг дузалажылганың чөвүлелиниң база ооң органнарының сорулгаларын тодаракан турар.

Ол сессияда совет төлөөлерни ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының оралакчызы И. И. Кузьмин баштап турар.

Каттышкан Араб Республика. Порт-Саидте Сталинград кудумчузу. Фото А. Савиннии.

„Труд“ командазы тиилээн

Чурукта: бо чылдың область чемпиону болган «Труд» командазы.

Кызылда культураның болгаш дыштанылганың Гастелло аттыг парыгынга июнь 24-тен 27-ге чедир областың хол бөмбүүнүң талазы-биле бирги чери дээш маргылдаа болуп эрткен. Аңаа эр улустуң 11 болгаш хөрээженнериниң 4 командалары киришкен.

Дөрт хүннүң маргылдаазынга спорттуң «Труд» эки-тура ниитилелиниң командазы эки ойнап, бирги черни эжелээн. Ийиги черни Чаа-Хөл болгаш үшкү черни Барыын-Хемчик районнарның командалары алгылаан. Хөрээженнерден Кызылдың командазы тиилээн.

Бо маргылдаага Барыын-Хемчик, Чаа-Хөл, Эрзин районнарның болгаш Кызылдың командаларының аразынга үжуражыышкыннар көрүкчүлериниң сонуургалын болдурган. Ылаңгыя кызылчылар-биле барыын-хемчикчилериниң командаларының финалга үжуражыышкыны кончуг күжениишкинниг демиселге эртип, сан 2:1 кылдыр Кызылдың командазының тиилелгези-биле доозулган.

Хол бөмбүүнүң область маргылдаазынга Тоожу, Бай-Тайга болгаш Сүт-Хөл районнарның командалары шуут киришпээн. Ол болза, үстүнде районнарда күш-культураның болгаш спорттуң хөрөөн чугулаалап көрбейн турарын херечилеп турар. Сөөлгү үеде спорт маргылдаалары массаны калбаа-биле хаара тудуп турда, чамдык районнар маргылдаага кирбейн барганы ол районнарның күш-культура болгаш комсомол органнарының спорт хөрөөнче сула сагыш салып турарын көргүзүп турар.

Хол бөмбүүнүң области бирги чери дээш маргылдаа чаңчыл болуп, чыл бүрүде үргүлчү болуп турар. Ынчалза-даа ооң техника талазы-биле өзүлдези кончуг оожум. Бии-Хем, Өвүр, Тес-Хем, Чөөн-Хемчик, Таңды болгаш өске-даа районнарның командаларының маргылдаага ойнаан составы кошкак болгаш техника талазы-биле белеткели четпес, харын-даа хоорайның чамдык спорт чуларын боттарының командазынга киирип алгаш, ойнап турганнар.

Маргылдаанын тиилекчилери—спорттуң «Труд» эки-тура ниитилелиниң эр улустуң болгаш хөрөөженнериниң командаларын күш-культура болгаш спорттуң область комитединиң кубоктары-биле шаннап, бирги чергениң дипломун тывыскан. Командаларның киржикчилерин хол бөмбүүнүң талазы-биле область чемпиону деп хөрек демдээ-биле шаннаан. Чаа-Хөл болгаш Барыын-Хемчик районнарның командаларын ийиги, үшкү чергениң дипломнары-биле шаннаан, а командаларның киржикчилерингe бо маргылдаага II—III черни алганының хөрек демдектерин тывыскан.

Маргылдааның судья составында кончуг кошкак кижилерни киргениниң, оюн үезинде командалар аразынга маргылдаалыг айтырыглар тургустунуп турган. Ылаңгыя эш Охотниковтуң судьялааны кончуг четпес.

Районнарның улуртур ажылдавчылары маргылдаага чорудар команданың составын хынап, оларның белеткелин экижиткен болза, чамдык командаларның киржикчилериниң ойнаарының шынары эки болур турган ийик. Шак ындыг четпес чорукту узуткап, ам болур область маргылдааларынга шыырак белеткелдиг кижилерни чорудары чугула.

К. АЛЕКСЕЕВ.

Ливанда байдал

БЕЙРУТ. (СЭТА). Ливанның камгалал министерствозунуң коммюникезинде чугаалап турары болза, июньнуң 26-да ливан шеригниң кезектери чурттуң чамдык черлеринге хайгаарал дайылдажыышкыннарын чоруткулаан болгаш тура халыкчыларның атакаларын ойтур шапкылаан.

Бекааның шыныазынга шериг кезектери Масна, Раяйя, Сагбин болгаш Джиб Джаннин районнарынга хайгаараашкыннарны чорудуп турган.

Триполи хоорайга тура халыкчылар ливан шеригниң Дагр эль-Магр девискээринде туруп турар кезектерин атакалааннар. Чазак шериглериниң үгер боолары тура халыкчыларның туруштарын боолагылаан. Эзлэн каш бажыңнарны чуура аткылаан.

Парлалганың түннеи турары-биле алырга, Триполиге сөөлгү үеде 130 кижи өлүткен болгаш оларның аразында тура халыкчылар чүгле 7 кижи болуп турар.

«Орнан» солуннуң бижип турары болза, Бейрутка Ливанга бо болуушкуннуң үнгениниң соонда июньнуң 26-да эн-не дүвүрээзиниг дүн болган. Хоорайның бүгүле районнарынга дыка хөй санныг частыышкыннар болгулаан. Аткылажыышкыннар бүдүн дүннүң дургузунда үргүлчүлээн.

Ниитизи-биле алырга, Ливанның бүгү-ле девискээринде чүвениң байдалы дүшкүүрлүг болуп турар.

Поль Робсонга даштыкыже үнер паспортту берген

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Ассошиэйтед Пресс агентилелиниң медеглээни болза, июньнуң 26-да күрүне департаментизи Поль Робсонга даштыкы паспортту берген.

Агентилел чериниң айтып турары болза, Поль Робсон келир недельде Лондонче ужуп чоруткаш, аңаа театрга, телевидениеге болгаш радиога ырлаар деп турар.

Барыын Германияның шериин атом-биле чепсеглээринге Барыын Германияның хөй-ниитизи удурланып турар

БОНН. (СЭТА). Дормундиге Барыын Германияның шериин атомнуг чепсек-биле чепсеглээринге удурланган дыка хөй муң кижи киржикчилиг чыскаал болгаш митинг болган. Аңаа бундестагтың депутаты Елена Вессоль, Германияның социал-демократтыг партиязының даргазының оралакчызы Кноринген, профессор Бауэрмейстер, хүрээ шажынчызы Клоппенбург олар чүве чугаалааннар. Чүве чугаалааннар шуптузу чазактың чорудуп турары атомнуг чепсеглениишкиннинг политиказын шиитпирлиг-биле буруу шаап көрген болгаш атомнуг чепсекти хорууру дээш, Европаның төвүнге атом чок зонаны тургузары, Барыын Германияның шериин атомнуг болгаш ракеттиг чепсектер-биле чепсеглээрин хорууру дээш демиселди бүгүле хемчеглер-биле күштелдиреринче чурттакчы чонну кыйгырганнар.

Ол чыскаал болгаш митинг канчаар-даа аажок улуг кедүрлүүшкүннүг болуп эрткен. «Вестфелише рундшау» солуннуң бижип турары-биле алырга, чыскаалга 20 муң хире кижи киришкен болуп турар.

БЕРЛИН. (СЭТА). АДН агентилелиниң медеглеп турары болза, Брауншвейгке Барыын Германияның шериин атом-биле чепсеглээринге удурланган күчүлүг чыскаал болуп эрткен. Аңаа 6 муң хире кижи киришкен. Чыскаалганнар мындыг бижиктерлиг кыйгырыгларны тудуп алгаш чораанар: «Ракета чок болзун, Штраус сөнезин!», «Өлүрүкчүлер болурун күзевейин турар бис!», «Атомнуг чепсек хосталганы узуткаар!» болгаш оон-даа өске.

Чыскаалдың соонда болган митингиге чүве чугаалаан кижилер шуптузу атомнуг чепсекти өндере бүдүреринiң политиказын буруу шаап, Барыын Германияны атомнуг чепсек-биле чепсеглээриниң канчаар-даа аажок улуг айыылдыын айтып турганнар.

ГФР-де шериг-агаар күштеринге чарыгдалдарны улгаатырып турар

БЕРЛИН. (СЭТА). АДН агентилелиниң медеглеп турары болза, бо үеге чедир Барыын Германияның ужар-чүүл үлетпүү ГФР-ниң камгалал министерствозундан 47 миллион марка хире түңге чагыгларны ап турган.

Ол агентилел чери боннуң «Веринформационен» деп бюллетениниң медеглеп турарын өзугаар, Барыын Германияның ужар-чүүл үлетпүү 1964 чылга чедир 2 миллиардтан эвээш эвес түңге чагыгларны алыр деп турарын айыткан. Оон аңгыда эртем шинчилелдеринге, телевилээшкинге болгаш ракеталарны бүдүреринге 1 миллиард маркадан эвээш эвес хөренгини тускайлаар деп турар.

Редакциядан чагаалар

Радио ажылдавастаан

Бай-Тайга районнуң Сталин аттыг колхозунуң суурунда чурттакчыларның саны хөй. Суурда школа, медпункт, мал эмнелгезиниң участогу болгаш өске-даа черлер-бар.

Суурнуң чурттакчылары радио белдириниң болгаш электостанцияның ажылын сегидер дугайын чөптүү-биле негеп турарлар. Колхозчу суурга радио үнү дыңналбастаандан бээр 10 ай ашкан, сайгылаан база-ла бир чыл хире чырывайн келген. Артельдиң баштаар чери радио белдирии дерипринге 7 муң ажыг рубльди чарыгдаан, ынчалзажок садып алдынган аппаратура хөрекселдер сандарап читкен.

Радио белдириниң ажылдавайн турарындан болгаш база чагыткан солуннарның чогуур үезинде келбейн турарындан суурнуң чурттакчылары бистиң чуртувуста болгаш даштыкыда болуп турар болуушкуннарны чогуур үезинде дыңнавайн турарлар. Черниң үшкү эдеринчизин салып үндүрген дугайын колхозчулар барык-ла чартык ай болганда дыңнаваннар.

Н. ТЮНДЕШЕВ.

Улчумал арагачы

Шыырптың дугайын допчузу-биле чугаалаарга мындыг. 1956 чылда од Бай-Тайга районнуң Карз-Хөлде эге школазының эргелекчизинге турган. Чайнын бир-ле аяс хүнүнде школа эргелекчизи бир өөреникчизиниң ада-иезиниң өөнге баарга кырганнар ону өөрүшкүлүг хүндүлээннер. Шыырап эзлэн эзирий бергеш, эрге-дужаалын улам бедидип «директор» мен деп мактанып, орайтааже чедир аңаа хүнзээн.

Кежээ дүшкенде кады олурган улустарының аразында башкы чок болган. Ол аразында өдекте чыткан хой-даа хоор, өшкү-даа алгырган ышкаш болган. Улус үнүп келгеш, өшкү алгырган угже чеде бээрге хүндүледип турган «директору» бир өшкүнү оорлааш, өлүрүп алган болган. Арагачы, оор чоруу дээш Шыырап башкы ажылындан шуут үндүрткен.

1957 чылдың чайынында Шыырап Барыын-Хемчик районнуң Эргин-Барлыкта магазин эргелекчизинге кирип алган. Үр болбаанда ук магазиниң ажылын сулараткаш, арагалаар чоруу дендээни-биле оон үндүрткен. Күзүн база катап-ла Бай-Тайгага чедип келгеш, райпога кезек када аар-саар ажылдар кылып турган, дедир Барыын-Хемчикче чорупкан.

Бөрүге өшкү каларткан дээн ышкаш Барыын-Хемчик райпозунуң баштаар чери арагачы Шыырапка Хөнделеп магазинин хүлээдип берген.

Шыырптың арагалаары ам-даа шеглевээн. Магазинни чогуур шагында ажылдатпас, садып алыкчыларга эалдек эвес, кайы-бир кижи негелде, дилег кылырга «мен билир мен, магазин мээн эргемде» деп хөректенгилээр. Эзирии улгадып чоруй-ла магазинин хаггаш, кадайынга барып чалчыыр, оон дендээрге эттээр чоруктар каш удаа болуп келген.

Чоокта чаа Шыырап ажыл хүнүнде эзиртир арагалап алгаш, магазинге кирген акшаны чуржузу Севилден чорудупкан, эзирии улгатканындан акшазын канчапканын-даа билбейн, өске кижилерге шаннап, кадайын эттээш, ол-ла уу-биле акызы Иргит-оолду күткүп алгаш аңаа чораан башкы Донгакты кемдедир эттээннер.

К. ХОМУШКУ.

Чонну кино-биле хандырар

Сүт-Хөл районнуң «Ишкин» колхозтуң колхозчулары эрткен каш айларының иштинде барык-ла кино көрбээннер. Мурнунда колхозка турган киноустановованы 1958 чылдың январьда-ла септедири-биле районнуң культура килдизи алган болгаш ол амгы үеге чедир эгиттинмээн. Колхозчуларның болгаш көдээ Советтиң каш удаа негелдезин районнуң культура килдизи мынчага чедир хандырбаан. «Ишкин» колхозу районнуң улуг колхозтарының бирээзи. Колхозта 300 кижи олуттуг клуб база бар. Бо айтырыгны районнуң культура килдизи (эргелекчизи Сандю) дарый шиитпирлезе чогуур.

М. ШАНГЫР-ООЛ.

Парлаттынмаан чагааларның изи-биле

Бай-Тайга районнуң Каргы көдээ Совединиң даргазы С. Очур-оолдуң Советтиң ажылын багай удуртуп, хаая эвес арагалаар чорукче хандаанын редакцияга көдээ бижикчи бижээн.

СЭКП райкомунуң оргкилдизиниң эргелекчизи О. Чедер-оолдуң биске дыңнатканы болза, авторнуң чагаада бижип турары фактылар шуптузу шын болган, Очур-оолга партия талазы-биле хемчег көргүскен.

„Шанганьлин дээш тулчуушкун“

★
КИНО
★

Маадырлыг корей улустуң шериглери-биле кыдат эки турачыларның америк эжелекчилерге удур чорудуп келген демиселиниң дугайын көргүскен «Шанганьлин дээш тулчуушкун» деп кино удавас областың экраннарынга үнүп эгелээр. Кинопу Чанчуньнуң киностудиязы бүдүрүп үндүрген.

Улуг кыдат болгаш корей улустарның акы-дуңма найыралы база даштыкы эжелекчилерге удур оларның маадырлыг демисели кинода тодаргай көргүстүнген.

Кореяның чартык ортулуун кежилдир шөйүлген калбак фронтунуң бир участогу. Фронт шугумунуң мурнуу талазы дайынның холунда. Ийи таланың аразында бүгү боду барык-ла улуг хаалар-биле шыптынган Шанганьлин тайгазы туруп турар. Тулчуушкун чорударынга стратегия талазы-биле Шанганьлин тайгазы кончуг эптиг чер. Ынчангаш ооң эптиг черлерин дайзынның холунга бербес дээш чедиги ротаның шериглери америк эжелекчилерниң каш удаа үргүлчүлеп келген халдаашкынын ойтур шаап турарлар. Халдаашкын үргүлчүлээн тудум-на ротаның күжү сулараап, балыглаттырганнарның саны көвүдеп турар. Бир халдаашкынның үезинде рота командири өлүрттүр болгаш политик талазы-биле удуртукчу балыглаттырар.

Дивизияның штаб чери чедиги ротаның берге байдалын көргеш, аңаа дузалажыры-биле сески ротаны чорудар. Ротаның шериглериниң хөй кезии эрес-дидим аныяктар, комсомолчулар. Шериглериниң аразында «сески рота каяа-даа барза, ыяавыла тиилээр» деп чаңчыл болган чугаа аңаа эвес.

Чедиги ротаның эн-не бергедеп турган үезинде келгеш, дайзынның халдаашкынын сески рота ойтур шавар. Ынчалза-даа эжелекчилер бүдүн чартык хире ротага удур батальон шеригни октааш, ону янзы бүрү үгер боолар-биле хандырар. Сески ротаның шериглери берге байдалга таваржы бээр.

Шанганьлин тайгазында байдалды өөренип көргеш, дириг күштү камнаар сорулга-биле штаб сески ротага атказарлааш, чоогунда даг-ның куйларынга быжыгланыр деп айтыышкынны бээр.

Дайзынга долгандыр бүзээлеттирип алган камгаланыышкынның кадыг-берге хүннери эгелээр. Ынчалза-даа сески рота бодунуң хүлээлгезин ыдыктыы-биле күүседип, эжелекчилерниң бурунгаарлаашкынын болдурбайн турар. Корей болгаш кыдат шериглер дайзынның кылып алган камгалалдарын буза тепсир, ижер суг эккеп алыр дээш дүненин-не ийи-үштеп чорун, эрес-маадыр чоруун көргүзүп турарлар. Ижер суг, аъш-чем төнүп, дайзын оларны куйнуң кырындан үттээш чөдүрттүр, кустурар хораннар-биле ыштап турза-даа корей, кыдат дайынчылар бергелерни ажып эрттерлер.

Аңаа пулеметчиктен рота командириниг чедир депшээн сески ротаның командири Бао Шэнь-чэн дайзынны кажарлап тургаш, бодунуң амы-тынын бодавайн, эжелекчилерниң кол быжыгланыышкынын буза тепсиптер. Оон эрес-дидим чоруун мактавышаан, ротада партия кежигүннери командир Гао Шэнь-чэнниң дугайын боттарының хуралынга чугаалажып көөрлер. Чүге дээрге дүнеки операцияже рота командириниң чаасказан чоруптарын кымдаа билбээн.

Быжыы-биле камгаланып алгаш, дайзынга дыш бербейн бодунуң күжүн камнаар чорукту сески ротаның дуржулгазындан алгаш дивизияның командылал чери түр үеде дайын чорударының тактиказын өскерткен.

Корей улустуң хосталгазы дээш америк эжелекчилерге удур демиселге акы-дуңма кыдат улустуң чоруткан эки-турачылары корей шериглер-биле бир дөмей боттарының эрес-маадырлыг чоруун көргүзүп турарлар. Хайныышкынныг шавар халдаашкынның үезинде аныяк кыдат дайынчы Ян Де-цай Александр Матросовтуң өлүм чок маадырлыг чоруун катаптаар.

Улустуң армиязы бодамчалыг камгаланыышкынның үезинде бодунуң күжүн мөөннеп алгаш, шиитпирлиг шавар халдаашкынче кирип-тер. Кинонуң допчу утказы ындыг.

С. МААДЫ.

Ийиги ээлчег эгелээн

Кызылдың Пионерлер бажыңының чанында хоорайның пионер лагериниң ийиги ээлчээ июнь 26-да эгелээн. Лагерге дыштанырыбиле хоорайның бүгү школаларындан бирден дөрт класстарга чедир өөреникчилер шупту 85 кижи келген.

Лагержилер хүн чурумун өзугаар хоорайда кол-кол үлетпүр бүдүрүлгe черлеринге экскурсиялаар болгаш хоорай кыдыынче походтаар, балыктаар дээш өске-даа солун чүүлдерни кылырлар.

Дыштаныкчылар недельде 3 удаа халас киноларны көөрлер. Ол ышкаш хөй өг-бүле иштиниң уругларын дүштеки чемде халас чемгерер.

Баштайгы хүнде шугум чыскаалының сөөлүнде лагержилерге хамаатты дайынның болгаш Ада-чурттуң улуг дайынның дугайында киноларны көргүскен.

С. ОЮН.

Бөрү-биле демисел

Эрзинде «Чаа орук» көдээ ажылагый артелиниң малчыны эш Бады-хөө төрөөн колхозунуң малын өстүрбүшаан, малдың хоралыг дайзыны болур бөрүлер-биле демиселди күштелдирип турар. Дуржулгалыг малчын, хоочун аңчы эш Бады-хөө чоокта чаа 9 бөрзектерни болгаш бир улуг бөрүнү кырып узуткаан. Бөрүлер-биле демиселди од ам-даа үргүлчүлеп турар.

К. ШОМБУҢ.

* * *

Улуг-Хем районда «Х Улуг хурал» колхозтуң кежигүнү эш Демир оол 8 бөрзектерни өлүрбүшаан, бир улуг бөрүнү аар балыглаап салган.

К. ОЙДУП-ООЛ.

редактор К. С. ШОЙГУ.

ЧООККУ ХҮННЕРДЕ
ОБЛАСТЫН КИНОЭКРАННАРЫНДАН

«АНЫЯК НАЗЫННЫҢ ХҮННЕРИНДЕ» деп кинону көрүнер

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажың № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ; редакторнуң 3—62, редакторнуң оралакчызының, иштики информация килдизиниң 3—88, харыысалгалыг секретарының, культура болгаш амыдырал килдизиниң 4—98, партийжи эмыдырал, пропаганда, үлетпүр болгаш транспорт, көдээ ажыл-агый килдистериниң 3—68, чагаа килдизиниң база бухгалтериянның 3—65.

ТС—00763. Культура эргелелиниң типографиязы.